

Mladen Barać

(*Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest
Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod*)

BRODSKI LIST I SVIJET 1947. – 1949.

UDK 070:94(497.5)"1947/1949"
Izvorni znanstveni rad

Rad analizira tekstove vanjskopolitičke rubrike slavonskobrodskog tjednika *Brodska list* u razdoblju 1947. – 1949., u kontekstu početne etape hladnoratovskog sukoba, koji su predvodile svjetske supersile Sjedinjene Američke Države i Sovjetski Savez. Uz ovu analizu, rad rekonstruira propagandni rad tadašnjeg novinstva, čiji je vjerodostojan primjer i pisanje *Brodskega lista*, koji se nalazio pod okriljem slavonskobrodske gradske organizacije Narodne fronte.

Ključne riječi: *Brodska list*, mediji, hladni rat, vanjska politika, propaganda, socijalizam, kapitalizam

Umjesto uvoda: *Brodska list* u službi ideološke indoktrinacije

Brodska list – organ Narodne fronte-Slavonski Brod¹ (dalje *BL*), tjednik za područje grada Slavonskog Broda i njegove okolice, pokrenut je 29. studenog 1947., pod izdavačkim okriljem slavonskobrodskog Gradskog odbora i kotarske organizacije Narodne fronte². Prema navodu uredništva, uloga novina bilo je

1 Od br. 4 (24. siječnja 1948.), dodatak službenom nazivu lista glasio je "Organ Narodne fronte grada i kotara Slavonski Brod".

2 Narodna fronta predstavljala je, dok je na područjima urušene Kraljevine Jugoslavije trajao antifašistički ustananak i socijalistička revolucija, instrument okupljanja širokih narodnih masa i raznih antifašistički orijentiranih političkih opcija, pod čvrstim vodstvom Komunističke partije Jugoslavije (KPJ). Nakon pobjede partizanskog pokreta predvođenog KPJ, Narodna fronta imala je važnu ulogu u konstituiranju nove vlasti i njezinu legitimiranju. Ujedno, u poslijeratnom razdoblju, ova se organizacija transformirala iz masovnog antifašističkog (partizanskog) pokreta u politički monolitnu "općenarodnu organizaciju", koja je provodila projekt socijalističke preobrazbe društva i stvaranja "narodne demokracije" kao prijelaznog razdoblja prije uspostave socijalističkog poretka. Treba reći kako je Narodna fronta, nakon Drugog kongresa Narodne fronte Jugoslavije (26.-28. rujna 1947.), izgubila deklarativno obilježje političkog pluralizma, ostavši svojom funkcijom podređena KPJ, odnosno, zadacima odgajanja "masa za socijalizam", čime se pretvorila

upoznavanje “trudbenika” iz grada Slavonskog Broda i okolnih naselja s važnijim događajima, kako lokalnih, tako i svjetskih razmjera. Uz to, naglašeno je kako je glavni cilj tjednika “pomaganje radnog naroda”, kako bi se što efikasnije i brže ostvarili zadaci postavljeni Petogodišnjim planom. Naklada tjednika iznosila je 3000 primjeraka.³ Uz informativno praćenje aktualnih zbivanja i propagandno promicanje društveno-gospodarskih zadataka u sklopu opće socijalističke preobrazbe društva, uredništvo je poručilo kako će tjednik pomoći radničkom kolektivu u kulturno-prosvjetnom, ideološkom i teoretskom uzdizanju.⁴ Paralelno s ovim, *BL* je od prvog broja agresivno sugerirao ideju socijalističkog razvoja kao jedinu prihvatljivu i ujedno optimalnu opciju svekolikog društvenog razvoja. Ovakvo usmjerenje bila je najznačajnija karakteristika tadašnjeg jugoslavenskog novinarstva,⁵ koje je, prema uzoru na sovjetski medijski sustav, obavljalo funkciju kolektivnih propagandista, agitatora i organizatora. Ovakvo novinarstvo temeljilo se na jednostranačju, autoritarnom vodstvu Komunističke partije, a mediji su bili isključivo u državno-partijskom vlasništvu, u čijem su interesu vršili transmisiju prema “narodnim masama”.⁶ Pod čvrstim nadzorom Narodne fronte, politički ideologizirani tekstovi *BL*-a bili su, ponajprije, orijentirani na lokalno gospodarstvo i društveno-politička zbivanja te, u nešto manjem obimu, na lokalne kulturne i športske događaje. U gospodarskim temama ponajviše se naglašavala uloga i prisutnost organizacija Narodne fronte kao predvodnika razvoja, poput, primjerice, sudjelovanja njezinih pripadnika u različitim radnim akcijama kao što su bile izgradnja “omladinske pruge” Sarajevo – Šamac te pošumljavanje i izgradnja zadružnih domova na području brodskog kotara. Dakle, *BL* je afirmativnim pisanjem o radu i ulozi Partije te organizacija Narodne fronte ispunjavao zadatke predodređene unutar državnog sustava agitacije i propagande. Neki istraživači medijsko-propagandne djelatnosti u drugoj Jugoslaviji, poput Z. Radelića, navode ideološku bliskost, pa gotovo i suštinsku poistovjećenost tadašnje Jugoslavije s

u organizaciju za prevladavanje jaza između Partije i ostalog stanovništva. Vidi: Katarina Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945.-1952.* (Zagreb, 2002.), 7.-9.; Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.-1991.: od zajedništva do razlaza* (Zagreb, 2006.), 66.-67.

³ *Brodska list* pripadao je skupini od 22 lokalna lista, mahom tjednika, koji su izlazili u Hrvatskoj u prvim godinama nakon završetka Drugog svjetskog rata (poput *Daruvarskih vijesti*, *Glasa Podravine*, *Goranskog tjednika*, *Varaždinskih vijesti*, *Glasa Zadra*, *Glasa Medimurja*, *Šibenskog lista*, *Dubrovačkog vjesnika*, *Vinkovačkih novosti*, *Vukovarskih novina*, sisačkog *Jedinstva*, karlovačkih *Naših novina*), pod okriljem lokalnih organizacija Narodne fronte. Vidi: Spehnjak, *Javnost i propaganda*, 107.; Božidar Novak, *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću* (Zagreb, 2005.), 488.; Marina Štambuk Škalic - Marijana Lukić (odab. i prir.), “Izvještaji partijskih komiteta 1945-1948”, *Fontes – izvori za hrvatsku povijest* 17 (2011.), 363.

⁴ “Zašto izdajemo naš ‘Brodska List’”, *Brodska list* (Slavonski Brod) [dalje: *BL*], god. 1, br. 1 (29. studenog 1947.), 2.

⁵ Više o obilježjima i uvjetima djelovanja novinarstva (nadzorne i cenzorske službe, partijska kontrola medija) u jednostranačkoj autoritarnoj državi kakva je bila Demokratska Federativna Jugoslavija / Federativna Narodna Republika Jugoslavija u razdoblju 1945.-1950. vidi: Novak, *Hrvatsko novinarstvo*, 454.-456., 459.-463.

⁶ Isto, 429.

komunističkim Istokom na medijskom polju, napose kroz sustav odabira i prezentiranja vijesti. Primjerice, vijesti iz komunističkih zemalja isključivo su svjedočile o "uspjesima i lijepim stranama života", dok su vijesti s kapitalističkog Zapada, naročito iz Sjedinjenih Američkih Država (SAD) i Velike Britanije, izvještavale o militantnom imperijalizmu, štrajkovima, lošem gospodarskom stanju, rasizmu, nezadovoljstvu građana i ugnjetavanju radničke klase. Radelić ovu vrstu medijskog izvještavanja naziva "vrlo rafiniranom neizravnom promidžbom",⁷ koja je temeljito obilježila i pisanje *BL-a*.

Rubrika vanjskopolitičkih vijesti *BL-a* u razdoblju od 1947. do 1949. bila je neredovita te je svojim opsegom obuhvaćala različite teme iz tadašnjeg, na političke blokove, podijeljenog svijeta. Pritome se naglašavala podjela na "slobodne, napredne i demokratske" zemlje predvođene Sovjetskim Savezom (SSSR), naspram "ugnjetavačkog, imperijalističkog, porobljivačkog" – kapitalističkog bloka zemalja na čelu sa SAD-om. Najveći broj objavljenih tekstova iz vanjskopolitičke rubrike brodskog tjednika predstavljale su prenesene vijesti iz većih jugoslavenskih dnevnih novina (*Vjesnik*, *Narodni list*, *Borba*) i tjednika (*Naprijed*), uz znatan broj preuzetih vijesti od različitih svjetskih novinskih agencija (*Reuters*, *TASS*). Manji dio tekstova iz vanjskopolitičke rubrike predstavljale su vijesti preuzete iz stranih novinskih tiskovina, kao što je i općenito vrlo mali broj vanjskopolitičkih tekstova, preuzetih iz drugih medija, bio popraćen dodatnim komentarom *BL-a*. U konačnici, vanjskopolitički tekstovi u *BL-u* u razdoblju od 1947. do 1949. predstavljaju uvođenje brodskog čitateljstva u hladni rat, naravno, kroz percepciju službene komunističke propagande, karakteristične za drugu Jugoslaviju tog vremena.

Međunarodni odnosi u svijetu 1945. – 1950.

Hladnoratovski sukob dvaju vojno-političkih blokova, koje su predvodili SSSR i SAD, trajno se odrazio na čitav svijet, a posebice, na politički podijeljen, europski kontinent. Hladni rat uzrokovala je, prema istraživaču D. Painteru, vanjska politika SAD-a i SSSR-a u "interakciji s kaotičnim i fluidnim stanjem u međunarodnim odnosima nakon završetka Drugog svjetskog rata" u razdoblju od 1945. do 1950., koje se uzima kao početna etapa sukoba.⁸ SAD je, nakon završetka rata, zauzeo mjesto vodeće svjetske supersile, jer su njihovi dotadašnji suparnici (Njemačka, Japan) bili poraženi, a saveznici (Velika Britanija, Francuska, SSSR) iscrpljeni.⁹ Utrka u naoružavanju, tehnološki napredak oružja te širenje

7 Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 162., 204.-205.

8 David S. Painter, *Hladni rat: povijest međunarodnih odnosa* (Zagreb, 2002.), 15.

9 SSSR, druga svjetska sila po snazi u to vrijeme, dosta je zaostajala za SAD-om. Naime, SSSR je bio opustošen ratom, a njegova moć bila je koncentrirana u istočnoj Europi, srednjem istoku i sjeveroistočnoj Aziji. Sovjetsko gospodarstvo bilo je svedeno na četvrtinu američkog, a unatoč brojnoj i impresivnoj vojsci, ona je

političkog utjecaja učinili su složenijima ukupne međunarodne odnose. Poraz političke desnice u Drugom svjetskom ratu općenito je pogodovao napretku lijevih ideologija, dok se budućnost kapitalističkog društvenog uređenja činila neizvjesnom zbog njegova obrambenog položaja naspram nastupajućeg marksizma, ali i zbog povezanosti s fašizmom i konzervativizmom, koji su ga dodatno kompromitirali. Borba protiv fašizma, prema shvaćanju pristaša političke ljevice, u hladnoratovskom razdoblju preoblikuje se u borbu protiv, dotada, u mnogim zemljama prisutnog tradicionalnog političkog autoritarizma te rasizma, što, također, nije išlo u prilog političkoj desnici.¹⁰ I gospodarski odnosi u svijetu na početku hladnog rata pogodovali su marksistima. Ratni uvjeti naviknuli su stanovništvo na veću ulogu države u gospodarstvu, a poslijeratno stanje zahtjevalo je opsežne socijalne i ekonomске reforme jer su društvene i političke razlike bile povećane. Brojne marksističke skupine i pokreti koristili su sovjetski ugled (zasluge u Drugom svjetskom ratu) za jačanje vlastitih pozicija u kaotičnim društveno-političkim i gospodarskim prilikama u matičnim zemljama (Francuska, Italija, Grčka). U istočnoeuropskim zemljama, lokalnim komunističkim partijama na ruku je išla i prisutnost Crvene armije, čije su snage ostale stacionirane u ovim zemljama i nakon završetka Drugog svjetskog rata. U zemljama Trećeg svijeta sovjetski model gospodarstva i društvenog uređenja obećavao je najbrži put društvene transformacije iz nazadnog agrarnog u razvijeno industrijsko društvo, mobiliziravši na tom putu rudare, industrijske radnike i seljake koji su se politički aktivirali u korist stranaka komunističkog predznaka.¹¹ Gospodarsko razilaženje između SAD-a i SSSR-a bilo je uvjetovano različitim planovima za budućnost europskog gospodarstva i kontinentalnog političkog uređenja. Pogoršanje odnosa uslijedilo je nakon što se SAD usprotivio sovjetskom zahtjevu prisilne reparacije od poražene Njemačke, u svrhu obnove sovjetskog gospodarstva. SAD je računao da bi takva odluka dovela do nestanka Njemačke kao industrijske zemlje, što bi anuliralo američki plan obnove zapadnoeuropskog gospodarstva s osloncem na snažnoj njemačkoj ekonomiji. S druge strane, loše gospodarske prilike u zapadnoeuropskim zemljama odgovarale su SSSR-u jer su jačale utjecaj tamošnjih

---

tehnološki znatno zaostajala za američkom, a do kolovoza 1949., SSSR nije posjedovao nuklearno naoružanje, što je predstavljalo značajnu prevagu u korist SAD-a. Gleda ostalih zemalja, Velika Britanija je u Europi 1945. predstavljala najrazvijeniju europsku zemlju, no, šestogodišnji svjetski sukob unazadio je gospodarstvo te rezultirao golemlim vanjskim dugom koji se povećavao održavanjem velikog broja vojnih snaga. Također, britanske kolonijalne posjede je zahvatila dekolonizacija uz istovjetno jačanje domicilnih pokreta za nacionalno oslobođenje. Francuska je gotovo ispalta iz kruga zemalja svjetskih sila zbog posljedica njemačke okupacije te unutrašnje političke podijeljenosti, dok su njezine kolonije postale teškim teretom, kao i u britanskom slučaju. Njemačka je bila uništena ratom, pretrpjevši teške materijalne i ljudske gubitke, a potom podijeljena u okupacijske zone od strane pobednika, s izvjesnom političkom podjelom zemlje koja se nazirala. Japan se, slično Njemačkoj, našao okupiran (isključivo od strane SAD-a), opustošen ratom te odsječen od svojih predratnih kolonija. Vidi: Painter, *Hladni rat*, 18.

10 Isto, 20.

11 Isto, 21.-22.

komunističkih partija. Posljedično, Sovjete je odmak od suradnje sa SAD-om 1946. naveo da se orijentiraju na gospodarsko iscrpljivanje istočnoeuropskih zemalja, članica sovjetskog socijalističkog tabora, usprkos tome što su ratom poharani dijelovi istočne Europe bili znatno siromašniji od Njemačke. Staljin je, prema uzoru na dvadesete i tridesete godine 20. st., pokrenuo strogi program ekonomskе rekonstrukcije, na teret radništva i seljaštva, zarad podizanja teške industrije.¹² Ipak, američka politika je bila svjesna kako je SSSR preslab za rat, pa je nastojala otkloniti komunistički utjecaj u društveno i gospodarski uveliko potresenim zemljama poput Francuske, Njemačke, Italije, zatim, građanskim ratovima opterećenima Grčkoj i Kini te paralelno s time kontrolirati procese dekolonizacije i rastuće nacionalizme u zemljama Trećeg svijeta.¹³ Pri tome je američki stav bio tvrdokoran, jer je držao kako bi sve komunističke partije, bez obzira na način ili mjesto dolaska na vlast, vodile prosovjetsku politiku, zbog čega je SAD prema navedenima zauzeo neprijateljski stav (globalni antikomunizam – politička doktrina američkog predsjednika Trumana iz 1947.).¹⁴ Osim obnavljanja njemačkog gospodarstva, važan dio američke pomoći zapadnoeuropskim zemljama sastojao se u milijardama dolara vrijednoj američkoj gospodarskoj pomoći, koja je stizala preko *Programa europske obnove (European Recovery Program)*, gospodarskom planu iniciranom u lipnju 1947. od strane američkog ministra vanjskih poslova Georgea C. Marshalla. Oko 90% novčanih sredstava iz ovog gospodarskog programa, koji je poslije prema imenu svog inicijatora prozvan *Marshallov plan*, sačinjavale su donacije što je uvelike pomoglo ovim zemljama u izbjegavanju dodatnog zaduživanja u procesu obnove. Američka pomoć pogodovala je jačanju slobodnog poduzetništva te je izmijenila odnos i položaj zapadnoeuropskih političkih grupacija. Tako je došlo do uspona stranaka političkog centra, primjerice, demokršćana u Zapadnoj Njemačkoj i Italiji ili političkog saveza stranaka centra i desnice sa socijalističkim strankama, čime su opcije komunističkog predznaka marginalizirane (Francuska). Kako bi otklonile strah kod zapadnoeuropskih država od obnove njemačke moći (uslijed osamostaljenja triju zapadnih okupacijskih zona u Njemačkoj) i potencijalne sovjetske invazije, SAD i Velika Britanija u travnju 1949. osnovali su *Sjevernoatlantski savez (North Atlantic Treaty Organization – NATO)*, s ciljem

12 Isto, 29.-31.

13 Isto, 31.-33.

14 Specifično je za američki antikomunizam nastojanje da se komunizam prikaže kao prijetnja privatnom vlasništvu i slobodnom tržištu, kao i političkim slobodama građana, čime se angažirao, osim na vanjskopolitičkoj, na unutrašnjoj razini. Američki predsjednik Truman je, u sklopu svoje antikomunističke politike, inicirao američku vojnu i novčanu pomoć Turskoj i Grčkoj, čime je podržao vojno rješenje krize u Grčkoj, a Tursku oslobođio sovjetskog pritiska, učinivši je američkom isturenom bazom u slučaju rata sa SSSR-om. Navedenu američku intervencionističku politiku u ovom razdoblju istraživač O. A. Westad naziva "amerikanizmom". Vidi: Painter, *Hladni rat*, 34.-35.; Odd Arne Westad, *Globalni Hladni rat: Velike sile i Treći svijet* (Zagreb, 2009.), 34.

obrane zapadnoeuropskih država. Dok je *Marshallov plan* povećao političku podijeljenost europskog kontinenta, osnivanje NATO-a kulminiralo je još većom podjelom i dalnjim rastom animoziteta između političkih blokova.¹⁵ Nakon što je SAD inicirao *Marshallov plan*, SSSR je zabranio istočnoeuropskim državama korištenje pomoći iz ovog programa, zbog bojazni od gubitka političkog utjecaja u ovim zemljama. Kao protumjeru, SSSR je osnovao *Komunistički informacijski biro* (*Kominform* ili *Informbiro*), koji je imao zadaću koordiniranja političke suradnje između komunističkih zemalja istočne Europe i SSSR-a. Nadalje, Sovjeti su glede pospješivanja gospodarske suradnje inicirali niz trgovinskih sporazuma u istočnoj Europi, poznatijih kao *Plan Molotova*, koje je 1949. zamijenilo *Vijeće za uzajamnu ekonomsku pomoć* (*Sovjet ekonomičeskoj vzajmopomoći* – *SEV* ili *Komekon*).¹⁶ Kao zadnji čin utvrđivanja u istočnoj Europi, SSSR je podržao lokalne komuniste u okončavanju “demokratskih epizoda” u Mađarskoj (1945. – 1947.) i Čehoslovačkoj (1945. – 1948.) te je jačao proces staljinizacije zemalja istočnoeuropskog lagera (kolektivizacija poljoprivrede, jačanje teške industrije na štetu standarda građana i gušenje građanskih sloboda). Ovi potezi učvrstili su sovjetsku kontrolu nad istočnoeuropskim zemljama, koju je narušio tek sukob Staljina i Josipa Broza Tita 1948.¹⁷ Interes SAD-a u Aziji usredotočio se ponajprije u Japanu, jedinoj predratnoj azijskoj industrijskoj sili. U okupiranom Japanu Amerikanci su proveli demokratizaciju (proširenje biračkih i radničkih prava), demilitarizaciju i dekoncentraciju gospodarske moći (razbijanje finansijskih i industrijskih konglomerata). Ishod građanskog rata u Kini onemogućio je SAD u stvaranju još jednog regionalnog saveznika, a pogoršavanje odnosa sa SSSR-om navelo je Amerikance da, tijekom 1947. i 1948. godine, svoje djelovanje usredotoče na gospodarsku i političku stabilizaciju Japana, pri čemu su rehabilitirane starije upravljačke elite, pa je sveobuhvatna reforma japanskog društva zaustavljena. S ciljem kontroliranja svjetske trgovine (posebice važnog tržišta i radne snage Trećeg svijeta), SAD je bio protivnik dekolonizacije koju je doživljavao kao nestabilan i radikalni proces koji ide u korist SSSR-a. No, globalnu dekolonizaciju bilo je nemoguće zaustaviti, pa se stoga SAD okrenuo suradnji s europskim kolonijalnim silama u namjeri instaliranja prozapadno orijentiranih vlada u bivšim kolonijama. Ipak, neke kolonijalne države, poput Francuske i Nizozemske, vojnim su se putem oduprle osamostaljivanju svojih kolonija, gdje su Vijetnam i Indonezija postali najveća žarišna područja, budući da su za Drugog svjetskog rata u ovim zemljama postojali jaki nacionalni pokreti za oslobođenje i nezavisnost. Dalnjim razvojem dekolonizacije, Amerikanci su počeli, donekle, blagonaklono gledati na ovaj proces, jer su u raspadajućem kolonijalnom carstvu europskih sila vidjeli priliku za širenje američkih ideja o

15 Painter, *Hladni rat*, 35.-38.

16 Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 279.

17 Painter, *Hladni rat*, 40.

političkim i ekonomskim slobodama na novim prostorima, a nekadašnjim kolonijalnim silama omogućili temeljitu preorientaciju za obranu od komunizma i provedbu prijeko potrebnih unutrašnjih reformi.¹⁸ Glede građanskog rata u Kini, nakon poraza Čang Kaj Šekovih nacionalističkih snaga i njihove evakuacije na otok Tajvan, SAD se našao u dilemi koliko dalje podržati Čang Kaj Šeka i time se dodatno uplesti u kineski građanski rat. Također, pobjeda kineskih komunista stigla je u vrijeme kada je gospodarska obnova u zapadnoj Europi i Japanu počela posustajati, a i SAD je doživio svoj prvi poslijeratni gospodarski pad. Istodobno, SSSR je uspješno testirao prvu atomsku bombu, koja je dovela do nove raspodjele ravnoteže između ovih supersila.¹⁹

Sovjetski Savez – od posvemašnjeg uzora do početka odmaka

Afirmativan stav brodskog tjednika prema SSSR-u i socijalističkom bloku zemalja bio je pod vidljivim utjecajem tiražnijih jugoslavenskih listova poput, primjerice, lista *Naprijed*, koji je, također, imao posebnu rubriku o SSSR-u (slično rubrici iz *Vjesnika* naslovljenoj "Iz bratskog Sovjetskog Saveza"), a koja je popularizirala brojne segmente iz života u ovoj zemlji. Poslije će, nakon zaoštravanja jugoslavensko-sovjetskih odnosa, *BL* preuzeti dio kritičkog stava lista *Naprijed*²⁰ prema politici SSSR-a, u kontekstu Rezolucije Informbiroa, najprije s blažim i umjerenijim reagiranjima, a poslije i vlastitim udjelom u žestokoj kampanji usredotočenoj na, u očima jugoslavenskog rukovodstva, sovjetsko ideoološko i praktično odstupanje od marksizma-lenjinizma, kao i osudu staljinističkog hegemonizma nad malim zemljama, što se, napose, odvija u razdoblju od 1950. nadalje.

Već po sadržaju premijernog izvješća iz SSSR-a može se uočiti jednolik profilirana poruka, koja se temeljila na uspjesima gospodarstva kao najvažnijeg segmenta općeg napretka socijalističkog društva, prema propagandističkom filosovjetskom obrascu koji će se, sa sličnim sadržajima, učestalo pojavljivati do druge polovice 1949. Naime, brodski tjednik je u trećem broju prvi put objavio rubriku "Vijesti iz svijeta", u sklopu koje su prve vijesti iz SSSR-a izvještavale o obilježavanju tridesete godišnjice Oktobarske revolucije, pri čemu je 159 sovjetskih umjetnika proglašeno narodnim umjetnicima. Ujedno, ovaj tekst bio je dopunjeno vijestima o povećanju proizvodnje šećera u SSSR u odnosu na prethodnu godinu, sovjetskoj pomoći Poljskoj u žitu, povratku Armenaca iz SAD-a u domovinu te proizvodnji 10 000-og kamiona tipa *Gaz-51* u tvornici automobila *Molotov*,

18 Westad, *Globalni Hladni rat*, 40., 133.-134., 138.

19 Painter, *Hladni rat*, 41.-47.

20 Više o sovjetskoj tematici u organu Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske *Naprijed*, u razdoblju 1946.-1948., vidi: Spehnjak, *Javnost i propaganda*, 111.-112., 117.

“najvećoj u Europi”, kako je autor titulira.²¹ U ovom razdoblju, prije Staljinova i Titova sukoba, vrlo važan čimbenik u ideološkoj nadogradnji bilo je izgrađivanje kulta ličnosti, u ovom slučaju Staljinova, kao i glorificiranje drugih značajnih simbola revolucije na stranicama brodskog tjednika.²² Analizom vijesti iz SSSR-a primjetno je kako je najviše prostora bilo prepusteno tekstovima o gospodarskim i tehničkim postignućima ove zemlje, koji su se nametali kao uzor i vodilja jugoslavenskom razvoju. Naglašavanje gospodarske moći i sveopćeg napretka sovjetskog društva proizlazilo je iz industrijskih kapaciteta ove svjetske supersile. Kao primjer može poslužiti članak o tvornici čelika *Crveni oktobar* iz Staljingrada, koja je za vrijeme Drugog svjetskog rata bila u potpunosti razrušena, ali je nakon rata obnovljena te je u kratkom razdoblju postala jednim od najvećih proizvođača čelika u SSSR-u. Ovaj tekst dopunio je i izvještaj o natjecanju lenjingradskih inženjera za najbolji tehnički prijedlog u sklopu sovjetske “Pjatiljetke” (Petroljetke), čime se isticao poseban status znanstveno-tehničkog razvoja u socijalističkom društvu.²³ Tijekom 1948. vijesti iz Sovjetskog Saveza dominantno su obilovali informacijama iz gospodarstva (npr. planovi o isušivanju močvarnog područja zapremine 120 000 000 hektara na području Bjelorusije) te sovjetskoj gospodarskoj pomoći ostalim socijalističkim zemljama (npr. pomoć Rumunjskoj u sirovom pamuku), s ciljem naglašavanja solidarnosti između komunističkih saveznika, ali i prikazivanja SSSR-a kao odgovornog predvodnika socijalističkog tabora.²⁴ Ujedno se naglašavala i sovjetska miroljubiva orijentiranost, naspram militarističke politike zapadnih sila.²⁵ Nadalje, početkom travnja 1948. *BL* je javio o velikom porastu proizvodnje crne metalurgije u SSSR-u, obnovi i izgradnji novih martenovih, električnih i koksovih peći, koje će omogućiti daljnji rast proizvodnje metala, uz informaciju

21 “Vijesti iz svijeta”, *BL*, god. 1, br. 3 (13. prosinca 1947.), 3.

22 *BL* je 20. prosinca 1947. čestito rođendan Josifu Visarionoviču Staljinu, poručivši kako: “Cijeli slobodoljubivi svijet slavi taj dan kao dan smotre snaga demokratskog svijeta u borbi za izvođenje mira i demokracije.” Uredništvo je u servilnom duhu navelo kako: “Građani grada Broda i okoline slave 68. rođendan generalisimusa Staljina u znaku velikih pobjeda na polju privredne i kulturne izgradnje zemlje, – u znaku ispunjenja prve godine naše pjatiljetke. Udvostručeni napori na izvršenju plana neka budu čestitka građana Broda vodi i učitelju svih slobodoljubivih naroda svijeta - genijalnom rukovodiocu drugu Staljinu.” Infantilna ideološka povezanost tadašnje Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom manifestirala se na lokalnoj razini na različite načine, primjerice, 22. veljače 1948. u slavonskobrodskom Domu kulture održana je svečana proslava 30. godišnjice osnutka Crvene armije, u organizaciji Društva za kulturnu suradnju Hrvatske sa SSSR-om. Program proslave obuhvaćao je izvođenje sovjetske, potom jugoslavenske himne, uz održavanje predavanja o povijesti Crvene Armije i izvođenja njezine koračnice. Vidi: “68. godišnjica rođendana Staljina”, *BL*, god. 1, br. 4 (20. prosinca 1947.), 1.; “Proslava 30-godišnjice osnutka Crvene Armije”, *BL*, god. 2, br. 9 (28. veljače 1948.), 3.

23 “Vijesti iz svijeta/Radni kolektiv tvornice čelika ‘Crveni oktobar’ ispuniće Pjatiljetku za 4 godine/Takmičenje lenjingradskih inženjera u borbi za ispunjenje Pjatiljetke za 4 godine”, *BL*, god. 2, br. 4 (24. siječnja 1948.), 4.

24 “Vijesti iz svijeta/Močvare se pretvaraju u oranice/SSSR posao Rumuniji 3. 000 tona sirovog pamuka”, *BL*, god. 2, br. 7 (14. veljače 1948.), 4.

25 “Vijesti iz svijeta/Provodi se demobilizacija preostalih starih godišta u SSSR”, *BL*, god. 2, br. 12 (20. ožujka 1948.), 3.

o rekorderkama socijalističkog natjecanja, četirima lenjingradskim preljama, što je ukazivalo na još jedno važno obilježe popularizacije rada u socijalističkom društvu – isticanje individualnih zasluga u kolektivnom naporu. U sklopu ovog bloka vijesti, obznanjeno je proširenje kapaciteta glasovitog crnomorskog lječilišta i odmarališta Soči, što je sadržajno odudaralo od većine sadržanih vijesti iz SSSR-a, mahom vezanih za industriju i poljoprivredu.²⁶ Zanimljiv dodatak promociji sovjetskog gospodarstva predstavljale su često objavljivane crtice iz svakodnevnog života sovjetskih radnih kolektiva te njihovih sudjelovanja u petogodišnjim ekonomskim planovima. Shodno tome, isticana su poboljšanja životnih uvjeta i socijalnog standarda stanovništva, napose seljaštva i radništva, primjerice, kroz podizanje kvalitete medicinskih usluga.²⁷ Uz vijesti iz SSSR-a, u sklopu rubrike “Vijesti iz svijeta”, povremeno je objavljivana rubrika “Vijesti iz SSSR-a” s uglavnom istovrsnim temama, ponajprije gospodarske tematike, ponajviše posvećene poljoprivredni. Tako je propagiran sovjetski sustav kolhoza, što je trebalo ići u prilog sličnim jugoslavenskim streljenjima (agrarnoj kolektivizaciji). Članak o sastanku najuspješnijih kolhoza moskovske oblasti opisivao je ovaj događaj kao “veliku svečanost sovjetskih poljoprivrednika”, na kojem su pojedini delegati referirali o postignućima svojih kolhoza, kao i o metodama rada.²⁸ U povodu obilježavanja 1. svibnja (1948.), Međunarodnog praznika rada, prigodni broj *BL*-a bio je posebno ureden, dok je naslovnicu krasila crvena boja, za razliku od dotadašnje crno-bijele varijante. U ovom broju, rubrika “Vijesti iz Sovjetskog Saveza” prigodno je obilovala većim brojem vijesti gospodarske tematike. Tako je brodsko čitateljstvo doznalo za gradnju nove “džinovske” hidrocentrale na rijeci Kami, koja je, prema svom kapacitetu, trebala biti druga po snazi u SSSR-u, a koja će, uz proizvodnju energije, doprinijeti razvoju riječnog prometa i industrije. Glede poljoprivrede, za proljeće 1948. na kolhozima Gruzije, Ukrajine i RSFSR-a najavljeno je sijanje granate pšenice koja se odlikovala krupnim razgranatim klasom. O svekolikoj naprednosti SSSR-a, koja je uključivala i spolnu ravnopravnost, trebala je posvjedočiti i vijest o velikom broju žena pilota, koje su za vrijeme “Velikog otadžbinskog rata”, kako ga nazivaju u članku, služile u ratnom zrakoplovstvu Crvene armije. Mnoge od njih, nagrađene titulom heroja SSSR-a, nastavile su služiti

26 “Vijesti iz svijeta/Veliki porast crne metalurgije u Sovjetskom Savezu/Prelja koja radi sa 1.428 vretena/U oblasti čuvene banje Soči poduze se 18 novih sanatorija”, *BL*, god. 2, br. 14 (3. travnja 1948.), 4.

27 “Vijest iz svijeta/Sanitarna avijacija za hitnu medicinsku pomoć stanovništu udaljenih oblasti”, *BL*, god. 2, br. 15 (10. travnja 1948.), 4.

28 U vijesti se navodi kako su moskovski kolhozi ne samo ispunili, već i premašili plan isporuka poljoprivrednih proizvoda državi, prije zadanog roka, pa je sovjetska vlast najistaknutijim kolhoznicima podijelila naziv “Heroja socijalističkog rada”. Štoviše, kolhoznici kolhoza “Vladimir Ilić” su za svaki trudodan bili nagrađeni s po jednim kilogramom (kg) pšenice, po 20 kg krumpira i povrća, te 15 rubalja u novcu. Budući da je ovaj kolhoz ostvario visoki prihod od 2 600 000 rubalja, vodstvo kolhoza “ima u planu, da ove godine utroši 700 000 rubalja za izgradnju kupatila, pronaonica, proširenja vrtova i sadnju šuma”. Uz pregled ovogodišnjeg rada te rasprave o dodatnom povećanju poljoprivredne proizvodnje, sudionici sastanka prezentirali su i tehničko-agronomska postignuća. Vidi: “Vijesti iz SSSR-a/Obaveze kolhoznika moskovske oblasti generalisimusu Staljinu”, *BL*, god. 2, br. 16 (17. travnja 1948.), 3.

u civilnom zrakoplovstvu kao piloti, mehaničari i radiotelegrafisti. O neposustajućem radnom elanu sovjetskog radništva izvještavala je i vijest kako je deset kijevskih poduzeća prije isteka roka ispunilo četveromjesečne planove proizvodnje, dok je 400 radnika kijevskih poduzeća već ispunilo svoje petogodišnje norme. Nadalje, naglašavana je socijalna politika kao jedan od prioriteta u marksističkom društvu. Tako je SSSR za 1948. izdvojio više od 15,5 milijardi rubalja za socijalno osiguranje, gdje se značajan dio predviđao za novčanu pomoć osobama nesposobnim za rad zbog bolesti ili starosti, kao i organiziranje odmora i liječenja radnika te organiziranje dječjih ljetnih kampova za oporavak. Socijalna politika provodila se i izgradnjom stambenih objekata, primjerice, za radnike ugljenokopa u Donbasu, Podmoskovlju i Kuznjeckom izgrađeno je 14 000 prizemnih stambenih zgrada. Uz ostale radničke povlastice, SSSR je nudio povoljne zajmove za kupnju kuća, dok su stambene objekte za svoje radnike gradila poduzeća za metalurgiju, tvornice strojeva i željeznica. Glede ponude radničke razonode, u Ukrajini je "podignuto" na tisuće novih kinematografa, kako u gradovima, tako i u selima, radnim kolektivima i kolhozima. *BL* je javio i o velikom povećanju proizvodnje automobilske industrije. Posljednja vijest u ovom nizu odnosila se na veliko tehnološko postignuće za potrebe poljoprivrede, a riječ je bila o gnojenju zimskih usjeva mineralnim gnojivima s pomoću aviona u više sovjetskih oblasti.²⁹ Propagandno konstruiranje uljepšane slike o SSSR-u nije ponudilo nijednu informaciju o nepovoljnostima ili zaprekama koje su bile prisutne u gospodarstvu ove zemlje. Čitateljstvo nije ni po čemu moglo naslutiti kako je stvarnost sovjetskog gospodarstva bila sasvim drukčija od idealiziranih izješća na stranicama *BL-a*.³⁰ Nakon hvalospjevnih svibanjskih tekstova o SSSR-u, tijekom ljeta 1948. postupno dolazi do prvih znakova razlaza između Jugoslavije i zemalja potpisnica Rezolucije Informbiroa, predvođenih SSSR-om.

Federativna Narodna Republika Jugoslavija, koja je pripadala komunističkom bloku zemalja, revnosno je, čak i nakon za nju osuđujuće Rezolucije Informbiroa³¹

29 "Vijesti iz Sovjetskog Saveza/Na obalama rijeke Kame gradi se nova džinovska električna centrala/Kolhozi RSFSR, Ukrajine i Gruzije siju granatu pšenici/Žene piloti/Preko 400 radnika kijevskih poduzeća već ispunilo petogodišnje norme/Više od 15 i pol milijardi rubalja iznosi budžet socijalnog osiguranja za ovu godinu/Veliko povećanje proizvodnje industrije motornih vozila/Preko 600 prijedloga za racionalizaciju u najvećoj sovjetskoj tvornici automobila/Hiljade novih stambenih zgrada za rudare i radnike/Novi veliki kinematografi u gradovima i selima Ukrajine/Dubrenje mineralnim gnojivom pomoći aviona", *BL*, god. 2, br. 18 (1. svibnja 1948.), 4.

30 Zbog opće iscrpljenosti zemlje i stanovništva nakon završetka Drugog svjetskog rata, posljedica ratne opustošenosti i štete nastale tijekom nacističke agresije i okupacije, podbačaja žetve 1945. i 1946., nerazvijenosti prijevoza i opskrbe, zastarjelosti industrije i prosječne produktivnosti te manjka živežnih namirnica, veći dio SSSR-a je u poslijeratnim godinama (1945.-1947.) bio pogoden bijedom. Više o stanju sovjetskog gospodarstva u ovom razdoblju vidi: *Povijest (17. knjiga): predvečerje rata i Drugi svjetski rat (1936.-1945.)*, gl. ur. Ivo Goldstein (Zagreb, 2008.), 504.-509.

31 Jugoslavija je odbila postati korisnicom *Marshallova plana* 1947., a do konca te godine potpisala je ugovore o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj gospodarskoj pomoći sa svim zemljama istočne Europe pod dominacijom SSSR-a, čime je konačno ušla u regionalni sustav sigurnosti. Utemeljenje Informativnog biroa komunističkih partija (Informbiro) u rujnu 1947., na stranačkoj razini predstavlja je, formalno, zblžavanje

1948., naglašava svoju neupitnu marksističku orijentaciju.³² Sukob i razlaz sa SSSR-om, koji je uslijedio nakon Rezolucije Informbiroa, na stranicama *BL-a* oskudno je popraćen, a rijetki članci isprva su prešućivali ili posve minorizirali težinu sukoba. Dakle, primjetno je kako, tijekom druge polovice 1948., tekstovi iz brodskog tjednika sa sovjetskom tematikom ne gube dotadašnju fizionomiju. Donošenje Rezolucije Informbiroa³³ na stranicama ovog lista je prešućeno, pa su se prvi komentari ovog događaja mogli pročitati tek u drugoj polovici srpnja 1948., kada se odvijao V. kongres KPJ.³⁴ Odbacivanje zaključaka Rezolucije kao neosnovanih kleveta na ovom kongresu nije podrazumijevalo trenutačni antistaljinistički zaokret u jugoslavenskim medijima, već je odgovor uslijedio u medijskom fokusiranju na

---

KPJ s ostalim evropskim komunističkim partijama (Bugarske, Čehoslovačke, Francuske, Italije, Mađarske, Poljske, Rumunjske, SSSR). Ipak, s obzirom na totalitarnost i ideoološki profil struktura vlasti u većini ovih zemalja, Informbiro je bio međudržavni, a ne međustranački dogovor. Kada je riječ o razlozima raskida između SSSR-a i Jugoslavije, treba reći kako je sovjetsko nezadovoljstvo bilo potaknuto obuzdavanjem jugoslavenskog ratnog i revolucionarnog žara na kraju Drugog svjetskog rata, budući da se Jugoslavija željela teritorijalno proširiti na račun Koroške i Trsta te je jačala svoj utjecaj u Grčkoj, angažmanom u tamošnjem građanskom ratu. Ujedno, Staljin je autoritarno očekivao apsolutno podvrgavanje svih komunističkih partija volji SSSR-a, zbog čega je bio nezadovoljan iskazima neovisnosti KPJ, naročito, glede pitanja nepoštovanja njegova mišljenja u vezi s ujedinjavanjem Jugoslavije i Bugarske te jugoslavenskog pokroviteljskog odnosa prema Albaniji. Među ostalim problemima isticalo se jugoslavensko odbijanje prijedloga o osnivanju mješovite banke sa SSSR-om, kao i drugih mješovitih jugoslavensko-sovjetskih gospodarskih društava. Istraživači poput Z. Radelića drže da je, među ostalim, "jugoslavenska neovisnost i pretjerana revolucionarnost, kao i imperijalni appetiti na račun susjeda što je ugrožavalo mir", navelo sovjetsko vodstvo da izbací Jugoslaviju iz Informbiroa. Izglasavanje Rezolucije Informbiroa unazadilo je jugoslavenske odnose s njezinim komunističkim susjedima, ali i komunističkim partijama u svijetu. Alternativno je mišljenje predstavnika starije hrvatske historiografije (D. Bilandžić), koji drže kako je raskid uzrokován gotovo isključivo neiskrenim i hegemonističkim namjerama SSSR-a naspram Jugoslavije, koju je htio vesti na razinu podređenosti istovjetnoj onoj svojih istočnoeuropskih satelita. Vidi: Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 277.; Dušan Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest* (Zagreb, 1999.), 275.-282.

32 Jugoslavenski odnos sa zemljama kapitalističkog zapada bio je narušen zbog njezine pripadnosti komunističkom bloku zemalja, zatim razvlašćivanja kapitala 1945., umiješanosti u grčki građanski rat te granične napetosti i teritorijalnih sporova s Italijom i Austrijom. Nakon raskida sa SSSR-om, SAD je deblokirao Jugoslaviju 47 milijuna dolara u zlatu, a u prosincu 1948. Jugoslavija je potpisala prvi važniji trgovinski ugovor s nekom zapadnom zemljom – Velikom Britanijom. Početkom 1949. Tito je morao obustaviti pomoć grčkoj gerili i u srpnju 1949. zatvoriti grčko-jugoslavensku granicu, što je ubrzalo slom grčkih komunista. Vidi: Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 280.

33 Rezolucija Informbiroa ("Rezolucija o stanju u Komunističkoj partiji Jugoslavije") donesena je na sastanku partija Kominforma u Bukureštu 28. lipnja 1948. Glavni zaključci odluke predstavljali su teške optužbe na račun Tita i vrhuške KPJ, počevši od ocjene kako je KPJ pošla putem odcjepljenja od jedinstvene socijalističke fronte te izdaje interesa solidarnosti radnog naroda prelaskom na pozicije nacionalizma, čime se isključila iz "porodice bratskih komunističkih partija". Rezolucija je završavala pozivom članovima KPJ za svrgavanje aktualnog Centralnog komiteta (CK) te imenovanje novog partijskog rukovodstva koje će vratiti KPJ u redove internacionalne komunističke fronte. Već idućeg dana, glavni organ KPJ list *Borba* je u nekoliko stotina tisuća primjeraka objavila Rezoluciju Informbiroa, ali i odgovor CK KPJ na iznesene optužbe. Dramatični obrat u odnosima sa SSSR-om i komunističkim blokom zemalja, naveo je CK KPJ na sazivanje V. kongresa KPJ. Vidi: Bilandžić, *Hrvatska moderna povijest*, 282.

34 "V. Kongres Komunističke partije Jugoslavije", *BL*, god. 2, br. 30 (24. srpnja 1948.), 1.

unutrašnje procese socijalističkog preobražaja države. U razdoblju od lipnja do rujna 1948. *BL* nije objavljivao vijesti iz svijeta, već je povremeno objavljivao vijesti o masovnim protestnim mitinzima koji su se održavali, među ostalim i u Slavonskom Brodu, protiv Rezolucije Informbiroa.³⁵ Ovo je bio jedan od pokazatelja početka međunarodne izolacije Jugoslavije, ali i početne zbnjenosti jugoslavenskih vlasti uslijed zahuktavanja sukoba sa SSSR-om. U ovom razdoblju, na stranicama *BL*-a prkosno dominiraju isključivo gospodarske teme, s jasnom porukom potpore izgradnji socijalizma u Jugoslaviji, u kojoj trebaju sudjelovati svi "pošteni trudbenici". Tek je koncem listopada 1948. objavljen članak koji se doticao međunarodne tematike. Naime, iz sovjetskog lista *Literurnaja gazzeta* prenesen je članak u kojem je žestoko napadnuta američka organizacija "Pokret svjetskih federalista", koja se zalagala za transformaciju Organizacije ujedinjenih naroda (OUN) u "svjetsku vladu". No, prema tumačenju autora, njihov stvarni cilj bila je uspostava "američke imperijalističke hegemonije" u čitavom svijetu, u čiju svrhu preuzimaju i ulogu "potpaljivača rata" zbog poziva da se stvaranje "svjetske vlade" izvrši bez dozvole i sudjelovanja SSSR-a.³⁶ Ovakvi tekstovi ukazivali su na praksu koja se pojavila u Jugoslaviji nedugo nakon Rezolucije Informbiroa, a koja se odnosila na pojačavanje ideološko-propagandnog rada i ustaljene frazeologije, s ciljem dokazivanja konkretnih pomaka u marksističkoj preobrazbi društva i ustajanja na čvrstim antizapadnjačkim pozicijama. Ideološki rad nastavio se i kroz propagiranje aktivnosti Narodne fronte i raznih radničkih akcija, poput prikupljanja novčane pomoći za francuske rudare štrajkaše početkom listopada 1948. godine. Također, u istom razdoblju rijetke vanjskopolitičke vijesti bile su vezane ponajviše uz SSSR (isključivo su prenošeni članci iz sovjetskog tiska) i aktivnosti različitih međunarodnih marksističkih organizacija. Tako je prenenes članak iz lista *Smjena* koji se osvrnuo na međunarodnu konferenciju radne omladine, a koja je održana od 8. do 15. kolovoza u Varšavi.³⁷

35 Tako je kolektiv brodskog poduzeća "Slavonski partizan" održao početkom rujna 1948. protestni skup, na kojem su radnici osudili klevete uperene protiv Partije, CK-a i Tita, napomenuvši kako će još "više pojačati rad na ideološkom uzdizanju naših članova sindikata učeći se iz djela Marx-a, Engels-a, Lenjina i Staljina, učeći se iz naše borbe, još čemo se čvrše zbiti oko naše Partije i druga Tita". Sličan prosvjed održan je nešto poslije na središnjem gradskom trgu, na kojem je prisutnima pročitana rezolucija CK KPJ, koju je okupljena masa "oduševljeno pozdravila", a od strane lokalnih partijskih rukovodioca i predstavnika brodskih omladinskih radnih brigada osuđena je "klevetnička kampanja" koja je stizala iz zemalja "narodne demokracije". Vidi: "Masovni protestni mitini: Mi se nećemo služiti protuklevetama, već socijalističkim takmičenjem – ističu naši trudbenici", *BL*, god. 2, br. 37 (11. rujna 1948.), 1.; "Masa građana Broda bila je na protestnom mitingu: Tražimo da se o nama govori i piše samo istina – izvikuju učesnici mitinga", *BL*, god. 2, br. 38 (18. rujna 1948.), 1.

36 "Glasnici 'atomske imperije'", *BL*, god. 2, br. 44 (30. listopada 1948.), 3.

37 Na konferenciji su sudjelovala 472 delegata iz 46 zemalja koji su "iznosili brojeve, činjenice i dokumente i pred nama su se ukazivale nevesele slike teške sudbine mladog pokoljenja u zemljama kapitalizma". Kapitalističke zemlje, sa SAD-om na čelu, opisane su kao države pod teškim teretom nezaposlenosti, nelikvidnih nacionalnih ekonomija koje su opterećivane velikim izdacima za naoružavanje te besperspektivnošću mlađih ljudi u društvu ispunjenom rasnom diskriminacijom. *Marshalov plan* prikazan je kao "plan imperijalističke agresije i porobljavanja naroda Evrope sa strane američkog imperijalizma. On nosi sa sobom nezaposlenost, bijedu i oskudicu". Dakako, pravi kontrast izražen je prilikom izlaganja "delegata

Koncem studenog 1948. *BL* je u rubrici "Iz Sovjetskog Saveza" objavio više članaka u kojima se u superlativima opisivao gospodarski razvoj SSSR-a, napose nekih njegovih dijelova (npr. zapadne Ukrajine), uz podatke o visokoj produktivnosti naftne proizvodnje, povećanju proizvodnje građevinskog materijala, rasta poljoprivrednog sektora i svekolikog razvoja društvenog sektora (bolnice, škole, kinematografija, čitaonice, knjižnice).³⁸ Ostali članci iz sovjetskog tiska, također, dotalici su se zadivljujućeg gospodarskog uzleta, uz osude *Marshalova plana*, koji, prema mišljenju autora, služi jedino kako bi SAD-u pomogao pretvoriti Europu u "još jedno američko tržište".³⁹ U pretposljednjem broju *BL-a* za 1948. objavljen je članak u povodu Staljinova 69. rođendana na naslovnoj stranici, odnosno, ulomak Molotovljeva govora iz 1945. prigodom obilježavanja 28. godišnjice Oktobarske revolucije. Ovoga puta izostale su čestitke građana Slavonskog Broda, već su pozdravi i izvješća o javnim proslavama bili posvećeni događajima u Jugoslaviji, poput obilježavanja Dana Jugoslavenske armije ili održavanja zajedničkog kongresa Saveza komunističke omladine Jugoslavije i Narodne omladine.⁴⁰ U ovim pozdravima i čestitkama i dalje su se nalazili afirmirajući sadržaji o SSSR-u, sovjetskoj omladini, ali u zamjetno manjem obimu i glorificirajućoj rječitosti negoli prethodne godine.⁴¹ Ujedno, vijesti iz SSSR-a u prvoj polovici 1949. bile su i dalje gotovo isključivo posvećene gospodarstvu.⁴² U sklopu povremene rubrike "Nauka i tehnika",

---

zemalja narodne demokracije, koji su pričali o velikim promjenama koje su provele prave narodne vlade. (...) Sovjetski delegat govori o nečuvrenom stvaralačkom elanu, kojim naši mladići i djevojke nastoje da prije roka ispunе Petogodišnji plan. (...) Te riječi bile su popraćene gromkim pljeskom". Konferencija je završila referatom sovjetskih predstavnika koji su ukazali na "veliku razliku u stanju omladine" kapitalističkih zemalja i zemalja socijalizma, a svi delegati na "spominjanje imena Staljina i velike boljševičke Partije" oduševljeno "ustaju i glasno pozdravljaju Josipa Visarionovića Staljina i Boljševičku partiju". Razumljivo, konferencija je završila demonstracijom borbenog i solidarnog duha prisutnih omladinskih delegata, koji su za zadaću mladih radnika odredili aktivno sudjelovanje u sklopu "svih progresivnih snaga naroda za trajan mir i pravedan mir, za demokratiju i progres, za politička i ekonomski prava i za nacionalnu nezavisnost, a protiv propagandista i potpaljivača rata; da povedu borbu za srušavanje vojnih rashoda, a protiv pokušaja imperijalista, naročito SAD, da omladinu militariziraju". Vidi: "Glas radne omladine", *BL*, god. 2, br. 45 (6. studenog 1948.), 2.-3.

38 "Iz Sovjetskog Saveza/U periodu takmičenja pred veliki Oktobar u južnim oblastima povećana proizvodnja nafta zu 62,84 posto/Industrija građevinskog materijala u SSSR premašila plan/Nagli razvoj zapadne Ukrajine/Radni elan trudbenika baltičkih republika u čast Oktobra", *BL*, god. 2, br. 47 (20. studenog 1948.), 4.

39 "Podlistak 'Brodskega lista'/Veliki plan za mijenjanje prirode/Gorki plodovi američke 'filantropije'", *BL*, god. 2, br. 48 (27. studenog 1948.), 2.

40 "Šezdesetdeveta godišnjica rođenja VELIKOG STALJINA"; "Program proslave Dana Jugoslavenske narodne armije"; "Pozdrav omladine Slav. Broda zajedničkom kongresu SKOJ-a i Narodne omladine", *BL*, god. 2, br. 51 (18. prosinca 1948.), 1.-2.

41 Početkom 1949., povodom obilježavanja 25-godišnjice Lenjinove smrti, *BL* je objavio dva ulomka iz djela A. Konanova "Lenjin i Staljin u priči i sjećanju", u kojemu je idealistički opisan sukob naoružanih Lenjinovih pristaša s Nijemcima potkraj Prvog svjetskog rata. Vidi: "Povodom dvadesetpetgodišnjice smrti velikog Lenjina: Začetak Armije; Najglavnije", *BL*, god. 3, br. 4 (21. siječnja 1949.), 2.-3.

42 U siječnju 1949. *BL* je naveo da je SSSR tijekom 1948. premašio obim proizvodnje robe široke potrošnje u odnosu na sve prethodne godine. Među ostalim uspjesima navedeni su i radovi na navodnjavanju

izvještavalo se o znanstvenim i tehničkim postignućima iz svijeta. Primjetno je, pri tome, nastojanje izjednačavanja znanstvenih i tehničkih dostignuća SSSR-a i SAD-a, pri čemu se više pozornosti posvećivalo pronalascima sovjetskih znanstvenika (npr. pronalazak novog magneta – magnetske slitine “Magnico 627”, zatim, konstrukcije radiotelemetra te proizvodnje čelika u boji).⁴³ Tekstovi o sovjetskim kolhozima na stranicama *BL-a*, početkom 1949., obilovali su idealističkim prikazima iz svakodnevnog života njihovih radnika. Pojačavanje zastupljenosti tematike kolhoza bilo je pod utjecajem sovjetske kritike o ideoškom skretanju KPJ i njezinoj popustljivosti prema ostacima kapitalizma, odnosno, poradi dokazivanja intenzivnog provođenja agrarne kolektivizacije u Jugoslaviji. Naglašavani su dobri životni uvjeti kolhoznika, kojima je rad u kolhozu omogućio kvalitetan život kakav prije nisu mogli ni zamisliti. Uz ostvarene radne rezultate i prinose, posebno se izdvajalo educiranje kolhoznika te ulaganje u njihovu razonodu. Iстicani su stalni napreci ukupne sovjetske poljoprivrede (poput širenja žitorodnih površina), uz najavljivanje novih velikih pothvata i planova koje je sovjetsko seljaštvo primilo “kao svoj borbeni plan”. Gotovo egzotično Brođanima su mogle zvučati informacije o postignutim rezultatima kolhoza, sovhoza i “mašinsko-traktorskih stanica” na sovjetskom otoku Južni Sahalin.⁴⁴ Propagiranje sovjetskog modela poljoprivrede vršilo se i populariziranjem sovjetskih znanstvenih metoda. Tako je *BL* prenio dio intervjua sa sovjetskim akademikom Ivanom Kolesnikom, “jednim od istaknutih sljedbenika velikog Mičurina”,⁴⁵ uz Trofima Lisenka,⁴⁶ najeksponiranijeg predstavnika sovjetske teorije hibridizacije koncipirane na osnovi odbacivanja Mendelovih pravila izučavanja naslijednih osobina biljaka, u kojemu su prezentirani najnoviji uspjesi primjene znanstvene metode uzgoja prosa te megalomanski planovi za pošumljavanje u velikim stepskim područjima.⁴⁷ Znakovito, u prvim mjesecima 1949. u vanjskopolitičkoj rubrici *BL-a* i dalje izostaju vijesti iz ostatka svijeta, a jedino se plasiraju vijesti iz SSSR-a. Dominiraju vijesti sovjetske novinske agencije *SIB*, koje pišu o angažmanu sovjetske seljačke omladine u borbi protiv suše te njihovu prilogu za pošumljavanje.⁴⁸ Prilog tome bile su i vijesti o uspjesima sovjetskog stočarstva, gdje se navodi kako je tempo obnove stočnog fonda “znatno brži nego u kapitalističkim zemljama”. Preuzete vijesti iz SSSR tijekom 1949. bile su ponajprije namijenjene seljaštvu, a svojim sadržajem naglašavale su prednosti koje je nudila kolektivizacija

u Tombovskoj, Voronješkoj i Orlovskoj oblasti te značajna postignuća u mehanizaciji sovjetske poljoprivrede, odnosno, kolhoza, koji su s pomoću novih traktora i kombajna premašili sve dotadašnje žetvene rezultate. Vidi: “Vijesti iz svijeta”, *BL*, god. 3, br. 3 (15. siječnja 1949.), 4.

43 “Nauka i tehnika”, *BL*, god. 3, br. 2 (8. siječnja 1949.), 4.

44 “Iz Sovjetskog Saveza/G. Vovk: Bogati život”, *BL*, god. 3, br. 5 (29. siječnja 1949.), 2.-3.

45 Ivan Vladimirovič Mičurin, sovjetski botaničar i genetičar.

46 Trofim Lisenko, sovjetski agronom i hortikulturni teoretičar.

47 “Sovjetski naučnici imaju milione pomoćnika na selu”, *BL*, god. 3, br. 6 (5. veljače 1949.), 2.

48 “Iz Sovjetskog Saveza/K. Vinokurov: Seoska omladina bori se protiv suše”, *BL*, god. 3, br. 7 (12. veljače 1949.), 2.

poljoprivredne i sela te usvajanje marksističkog učenja, kao preduvjeta za pospješivanje životnih uvjeta seljaka.⁴⁹ Tekstovi iz SSSR-a trebali su ukazati na visok napredak sela koji je omogućila sprega kolektivizacije i komunističke ideologije, bez obzira na prijašnje nazadno stanje i limitirane uvjete razvoja ruralnih sredina. Zanimljiv prilog prethodnom navodu tekst je o razvoju kolhoza u selu Jantikovu, na prostoru Čuvaške ASSR, koji opisuje rezultate i nove mogućnosti poljoprivredne proizvodnje te kvalitetnijeg života seljaka u ovoj zabačenoj sredini.⁵⁰ Početkom svibnja 1949., *BL* je zabilježio reakcije frontovskih organizacija o "čudovišnoj Rezoluciji Informbiroa", u povodu prvosvibanjskog Praznika rada te su tom prigodom oštro osudili "neprijateljske napadaje nekih rukovodioca zemalja narodne demokracije i SSSR-a".⁵¹ Koncem svibnja i tijekom lipnja 1949. vanjskopolitička rubrika iščezava, a zamjenjuju je tekstovi usmjereni promicanju snage socijalizma u Jugoslaviji, kao i izrazi lojalnosti prema KPJ i Josipu Brozu, uz osudu klevetnika rada jugoslavenske Partije i republičkog rukovodstva.⁵² Sredinom srpnja 1949., u *BL*-u se pojavljuje povremena rubrika "Protiv kleveta i laži". U ovoj rubrici objavljujani su informativni tekstovi s namjerom raskrinkavanja antijugoslavenskog djelovanja zemalja potpisnica Rezolucije Informbiroa. U rubrici se, osim opovrgavanja antijugoslavenske propagandne djelatnosti, objavljaju i informacije o navodnom nezadovoljstvu radnika u zemljama socijalističkog tabora zbog odluka Rezolucije Informbiroa i osude Jugoslavije i Titova režima. *BL* je u ovoj rubrici uglavnom prenosi viesti iz jugoslavenskih listova poput *Borbe*, *Pobjede* i *Nove Makedonije*.⁵³ Među sve rjeđim vijestima iz SSSR-a ističe se tek jedna, s početka kolovoza 1949., o uznapredovanju elektrifikaciji nekoliko stotina kolhoznih sela na području lenjingradske oblasti, koja se vršila uz masovno sudjelovanje studenata Politehničkog instituta.⁵⁴ Primjetno je kako su u drugoj polovici 1949. vijesti iz SSSR osjetno izgubile na dotada pruženom prostoru. U drugoj polovici srpnja 1949., objavljena je tek jedna vijest iz tematike sovjetskog gospodarstva.⁵⁵ Bio je to rezultat zaokreta u uredničkoj politici *BL*-a prema SSSR-u, pod utjecajem novonastalih odnosa između Jugoslavije i ove zemlje,

49 "Iz Sovjetskog Saveza/Novi uspjesi sovjetskog stočarstva/Seoski partijski kabinet", *BL*, god. 3, br. 13 (26. ožujka 1949.), 4.

50 "Iz Sovjetskog Saveza/U novom čuvaškom selu", *BL*, god. 3, br. 17 (23. travnja 1949.), 4.

51 "Frontovci i sindikalne podružnice osudili su besprincipijelne napadaje na našu zemlju", *BL*, god. 3, br. 19 (7. svibnja 1949.), 4.; "Ova izložba je najbolji odgovor klevetnicima naše Partije", *BL*, god. 3, br. 19 (7. svibnja 1949.), 2.

52 "Pokazat ćeemo po stoti put klevetnicima naše Partije i naroda da mi gradimo socijalizam i da ćemo ga izgraditi – ističu u svojim telegramima radnici građev. poduzeća br. 15 iz Broda/Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske Zagreb/Ministru željeznicu drugu Todoru Vujsinoviću Beograd", *BL*, god. 3, br. 25 (18. lipnja 1949.), 2.-3.

53 "Protiv kleveta i laži/Odgovor 'Sabat Nepa'/Informbirovske usluge imperijalističkoj propagandi", *BL*, god. 3, br. 30 (23. srpnja 1949.), 3.

54 "Vijesti iz svijeta/Elektrifikacija kolhoza lenjingradske oblasti", *BL*, god. 3, br. 32 (6. kolovoza 1949.), 4.

55 "Vijesti iz svijeta/Svakih sedam sati – dvije kuće", *BL*, god. 3 br. 30 (23. srpnja 1949.), 4.

pa je gotovo posve iščeznulo spominjanje SSSR-a u kontekstu predvodnika narodnog, demokratskog i socijalističkog tabora. Ipak, afirmativna promocija SSSR-a nije posve nestala, ali se u potpunosti odnosila na gospodarstvo (uspjesi u industriji, posebice poljoprivredi i socijalističkom preobražaju sela).⁵⁶ Oštire kritike na račun SSSR-a stizale su iz redova predstavnika jugoslavenskih vlasti, najčešće u okviru vijesti iz zemlje. Jedna od vijesti dotala se i izlaganja sovjetskog delegata Manuilskog, koji je na zasjedanju Generalne skupštine OUN-a Jugoslaviju nazvao “čudovišnom zemljom”. *BL* je kao protuodgovor prenio tekst Jože Horvata,⁵⁷ koji je podsjetio na uzajamno oduševljenje vojnika Crvene armije i domicilnog stanovništva prilikom oslobođanja dijelova Vojvodine i istočne Srbije u vojnoj kampanji 1944./1945. tijekom Drugog svjetskog rata te visoko mišljenje sovjetskih vojnika i književnika o stanovništvu koje ih je dočekalo, do naglog zaokreta mišljenja političara iz zemalja Informbiroa te SSSR-a o Jugoslaviji, u kontekstu Rezolucije Informbiroa.⁵⁸ U zadnjem broju *BL*-a za 1949. vijesti vezane za SSSR informirale su o sovjetskoj gospodarskoj suradnji s Australijom (zamjena sovjetskog goriva za australsku vunu) i određenim britanskim poduzećima (kupnja britanskog tekstila, prerađivanje sovjetske sirovine u papir u britanskim tvornicama). Autor članka za sovjetsko-britansku gospodarsku razmjenu naveo je kako je riječ o trećem ugovoru od završetka Drugog svjetskog rata između ove dvije zemlje te da je ukupno ostvarena gospodarska suradnja dosegla vrijednost od pola milijuna funti sterlinga.⁵⁹ Iako nije izravno navedeno, ova vijest je objavljena u vrijeme kada su mediji zemalja Informbiroa prozivali Jugoslaviju za izdajničku suradnju s imperijalističkim zemljama, pa je ova vijest predstavljala svojevrsno odvraćanje pozornosti na gospodarsku suradnju predvodnika socijalističkog tabora (SSSR-a) s jednom od najistaknutijih “imperijalističkih” zemalja – Velikom Britanijom. Jugoslavenski teritorijalni sporovi sa susjednim zemljama bili su, također, povod za jačanje antisovjetske retorike na stranicama brodskog tjednika. Sredinom 1949. *BL* je prenio vijest *Slovenskog vesnika*, glasila Osvobodilne fronte za slovensku Korušku, o “nanesenom udarcu i nepravdi učinjenoj prema koruškim Slovincima”, ali i “svim demokratskim narodima u svijetu”, nakon odluke Savjeta ministara vanjskih poslova o statusu Austrije i odstupanja SSSR-a od bitnih pitanja ugovora vezanog uz status Austrije. U zaključku članka navodi se kako povlačenje sovjetske diplomacije u korist

56 “Nova vrsta raži”, *BL*, god. 3, br. 40 (1. listopada 1949.), 4.

57 Joža Horvat, sudionik Narodnooslobodilačkog rata, suradnik Propagandnog odjela Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske od 1944., član Agitpropa (odjel agitacije i propagande) Komunističke partije Hrvatske, zadužen za ideološko obrazovanje komunista, propagandu lenjinizma-marksizma te praćenje intelektualnog stvaralaštva (nadzor i cenzura tiska, ali i ukupnog publikacijskog sektora). Član uredništva više listova u razdoblju nakon 1945. (*Naprijed*, *Kerempuh*). Vidi: Novak, *Hrvatsko novinarstvo*, 358., 449., 482., 523.

58 “Čudovišna zemљa”, *BL*, god. 3, br. 47 (19. studenog 1949.), 2.

59 “Vijesti iz svijeta/Sovjetski Savez nudi benzin Australiji/Trgovinska razmjena između SSSR i britanskih firmi”, *BL*, god. 3, br. 52 (23. prosinca 1949.), 3.

zapadnih sila, po pitanju jugoslavenskog teritorijalnog razgraničenja s Austrijom, pogoduje učvršćivanju pozicija austrijske reakcije, a postignuti sporazum protivan je svim marksističko-lenjinističkim principima, a nije ni u interesu revolucionarnog proleterskog pokreta, već kao takav jača imperijalizam i da ugovor ima "karakter obične trgovачke transakcije, jer se njime koruški Slovenci trampe za naftu i dolare".⁶⁰ Donošenje Pariške odluke, kojom su koruški Slovenci ostali unutar granica Austrije, uz dozvolu SSSR-a, izazvala je burne reakcije jugoslavenskih vlasti koje su ovaj potez iskoristile za daljnje zaoštravanje odnosa sa SSSR-om. Kritike koje su uputili, ne samo državni, već i lokalni brodski partijski dužnosnici, svojom oštrinom više su bile usmjerene osudi politike SSSR-a i ostalih zemalja potpisnica Rezolucije Informbiroa, negoli kritici Austrije i politike zapadnih sila.⁶¹ Shodno povećavanju animoziteta prema sovjetskoj vanjskoj politici, brodski tjednik nije propustio naglasiti, doduše, u sažetom i ne sasvim definiranom kontekstu, početke međunarodne podrške Jugoslaviji u sukobu sa SSSR-om i komunističkim taborom zemalja. Tako je prenesena vijest agencije *Tanjug* o odjeku jugoslavenskog prijedloga, na zasjedanju Generalne skupštine OUN-a, za usvajanje "Deklaracije o pravima i dužnostima država" koja bi malim državama jamčila zaštitu njihova suvereniteta, pravo svakom narodu na samoodređenje te pravo državama na potporu OUN-a u slučaju agresije pokrenute na njih, bez pritisaka ili miješanja velikih sila i političko-vojnih blokova. U članku se navodi kako su američki (*New York Times*, *New York Herald Tribune*), engleski (*Times*), talijanski (*Momento sera*), francuski (*Aube, France Tireur, Combat*) i austrijski listovi (*Wiener Zeitung*, *Die Presse*, *Arbeiter Zeitung*) pozitivno prihvatili i opširno objavili jugoslavenski prijedlog, naglasivši položaj Jugoslavije u aktualnom sukobu s Informbiroom, ali i osuđujući sadržaj predložene deklaracije prema politici Atlantskog pakta. Informbiroovske tiskovine prešutjele su prijedlog jugoslavenske delegacije, prema mišljenju autoru članka, zbog "nedostatka smjelosti", ne propustivši naglasiti kako se delegat SSSR-a protivio stavljanju ovog prijedloga na dnevni red Generalne skupštine, navevši kao razlog da ovo pitanje "još nije sazrelo".⁶² Na koncu, zastupljena sovjetska tematika na stranicama *BL*-a u razdoblju od 1947. do 1949. dokazuje sveopću promjenu diskursa jugoslavenskog novinstva koje, osim antikapitalističkog, nakon Titova razlaza sa Staljinom, postupno dobiva i dodatno antistaljinističko obilježe.⁶³

60 "Vijesti iz svijeta/Odlukom Savjeta ministara nanijeta je najveća historijska nepravda koruškim Slovincima", *BL*, god. 3, br. 27 (2. srpnja 1949.), 4.

61 "Tražimo reviziju mirovnog ugovora sa Austrijom", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 1.

62 "Jugoslavenski projekt 'Deklaracije o pravima i dužnostima država' našao na veliki odjek u inozemnoj štampi", *BL*, god. 3, br. 42 (15. listopada 1949.), 3.

63 Odlukom partijskog vodstva u svibnju 1949. jugoslavenski mediji otpočinju izravnu agitaciju i propagandnu borbu protiv Informbiroa, koja se svojom kritikom nije usmjerila izravno protiv SSSR-a, već Staljina zbog "kontinuitet imperijalističkog velikodržavlja od carske Rusije do Staljina". Jugoslavenska propaganda retorika napose se zaoštrava početkom 1950. Vidi: Novak, *Hrvatsko novinarstvo*, 489.

Zemlje “narodne demokracije” – zrcalo jugoslavenskog odnosa sa SSSR-om

Vijesti iz zemalja “narodne demokracije”⁶⁴ bile su povezane s kontekstom međuodnosa istočnoeuropskih komunističkih partija s Jugoslavijom i KPJ, što potvrđuje nagla promjena diskursa jugoslavenskih medija prema ovim zemljama uslijed Rezolucije Informbiroa (ali i nakon promjene tretmana Jugoslavije u medijima informbiroovskih zemalja). U razdoblju prije Rezolucije, vijesti su koncipirane na način da su afirmativno pratile socijalističku preobrazbu ovih zemalja s ciljem njihove popularizacije u jugoslavenskom društvu. *BL* je brižljivo naglašavao prijateljstvo između Jugoslavije i ostalih zemalja istočnoeuropskog komunističkog tabora. U četvrtom broju brodskog tjednika objavljene su kraće vijesti o diplomatskim aktivnostima u ovim zemljama, poput službenog posjeta maršala Josipa Broza Tita Bukureštu, potpisivanja “Ugovora o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći” između Bugarske i Albanije te gospodarskim ulaganjima mađarske Državne planske komisije na koncu 1947. godine.⁶⁵ Osim veličanja prisnosti i suradnje između europskih komunističkih država, važnu vezivnu komponentu predstavljalo je promicanje slavenske solidarnosti, pa k tome u prilog svjedoči vijest kako su “Južno-moravski Hrvati”, koji su ondje živjeli već više od 400 godina, u općini Frelihov položili zakletvu vjernosti Čehoslovačkoj Republici. Iстично je i obračunavanje s ostacima nacizma i fašizma, pa je *BL* javio kako je Narodni sud u Bratislavi na smrt osudio Hansa Ludinu, bivšeg Hitlerova izaslanika kod slovačke marionetske vlade, kao i Hermanna Hoeflea, bivšeg šefa njemačke vojne misije u Slovačkoj. Iz Bugarske su pak stigle vijesti o proizvodnji prvih žarulja. Istodobno, u sklopu odjeljka međunarodnih vijesti, u svrhu dokazivanja opće suprotnosti, priložene su vijesti iz zapadnog kapitalističkog svijeta koje su pridodavane vijestima iz istočnoeuropskih komunističkih zemalja, radi komparacije koja se time imputirala čitateljima.⁶⁶ Ovakvim kriterijima odabira vijesti namjerno se konstruirala oprečna slika kako bi čitatelji stekli uvid u bitne razlike između komunističkih i kapitalističkih društava. Vijesti iz Mađarske bile su izrazito rijetke u ovom listu. Sredinom travnja 1948. *BL* je javio o nacionalizaciji mađarskih radiostanica, čime je država stekla potpuni monopol u tom medijskom

⁶⁴ Termin se odnosi na zemlje u kojima su, nakon završetka Drugog svjetskog rata, vlast preuzele matične komunističke partije poput Poljske, Čehoslovačke, Mađarske, Rumunjske, Bugarske i Albanije, odnosno, koje su postale dio komunističkog bloka zemalja predviđenih SSSR-om.

⁶⁵ “Vijesti iz svijeta”, *BL*, god 1, br. 4 (20. prosinca 1947.), 1.

⁶⁶ Tako se navodi da su radnicima u njemačkoj regiji Saar, koja se nalazila unutar francuske okupacijske zone, smanjene nadnice za 75% zbog prisilne razmjene maraka za francuske franke (20 franaka za jednu marku, iako je njezina vrijednost bila veća od 80 franaka). Agencija *France Press* je javila o namjeri britanske vojne uprave u Njemačkoj da pusti na slobodu 6000 bivših pripadnika nacističkog vojnog krila – postrojbi Schutzstaffela, koji su se nalazili u britanskim vojnim logorima. Vidi: “Vijesti iz svijeta”, *BL*, god. 1, br. 3 (13. prosinca 1947.), 3.

sektoru.⁶⁷ Tek sredinom 1949. *BL* je prenio vijest *Tanjuga* o mađarskom odbijanju jugoslavenskog zahtjeva za izručenje dviju osoba optuženih za djelo ratnog zločina i sudjelovanja u ustaškom pokretu. Ova vijest pristigla je uslijed pojačavanja jugoslavenske antiinformbiroovske medijske agitacije. Tako se i u ovom tekstu zaključuje da mađarska vlada odlukom o neisporučivanju optuženih osoba "pruža time i svjesnu neposrednu podršku oživljavanju fašističkih ostataka – jednog od imperijalističkih uporišta u politici intervencije i izazivanja nereda i nespokojstva u svijetu".⁶⁸ Glede Rumunjske, početkom travnja 1948., *BL* je javio o novom transportu sovjetske robe u ovu zemlju (pšenica, koks, čelik, bakar, plugovi), uz trijumfalnu vijest o uvjerljivoj pobjedi Fronte narodne demokracije na izborima, gdje je ova komunistička ekspositura osvojila 90,8% glasova, slično izbornim scenarijima viđenima u ostalim zemljama "narodne demokracije".⁶⁹ Uzurpiranje vlasti od strane Komunističke partije Čehoslovačke, koje se zbilo 1948., prikazano je kroz prizmu ujedinjavanja socijaldemokrata i komunista, odnosno, kao čin ujedinjenja radničkih partija. Iстicana je snaga čehoslovačke Komunističke partije, koja je u prvoj polovici travnja 1948. objavila kako broji 1 602 123 člana, uz tendenciju svakodnevnog povećavanja broja članova.⁷⁰ Izbori u Čehoslovačkoj opisani su ukratko s tipičnom propagandističkom frazeologijom: "U izborima za novu Narodnu skupštinu Čehoslovačke Republike koji su održani u nedjelju 30. V. o. g. učestvovale su ogromne mase naroda, glasajući za jedinstvenu listu Narodnog fronta."⁷¹ Rubrika "Protiv kleveta i laži", objavljivana u *BL* od polovice 1949., ponajviše se orijentirala na propagandni rad zemalja Informbiroa, čije su navode opovrgavali sličnim ili gotovo jednakim agitacijskim metodama. Koncem srpnja 1949., u sklopu preuzete vijesti iz beogradske *Borbe*, osuđeno je djelovanje "rumunske agenture Informbiroa", koja je u težnji da "zavara rumunski narod o stvarnim uzrocima borbe protiv naroda Jugoslavije" upotrijebila najrazličitija sredstva, od fizičkih napada na jugoslavenske diplomatske predstavnike u Bukureštu, maltretiranja članova jugoslavenske delegacije za reparaciju, graničnih provokacija do progona srpske i hrvatske nacionalne manjine u Rumunjskoj.⁷² Kada je riječ o Čehoslovačkoj, scenarij je bio sličan kao u

67 "Vijesti iz svijeta/Nacionalizacija mađarskih radiostanica", *BL*, god. 2, br. 15 (10. travnja 1948.), 4.

68 "Mađarska vlada odbila da izruči Jugoslaviji ustaške ratne zločinče", *BL*, god. 3, br. 26 (25. lipnja 1949.), 3.

69 "Vijesti iz svijeta/U Rumunjskoj stigao novi veliki transport robe iz SSSR/Velika pobjeda Fronta narodne demokracije na izborima u Rumunjskoj", *BL*, god. 2, br. 14 (3. travnja 1948.), 4.

70 "Vijesti iz svijeta/Komunistička partija Čehoslovačke ima 1 602 123 člana", *BL*, god. 2, br. 15 (10. travnja 1948.), 4.

71 "Vijesti iz svijeta/Trudbenici Čehoslovačke oduševljeno prihvaćaju prijedlog za ujedinjenje radničkih partija", *BL*, god. 2, br. 16 (17. travnja 1948.), 4.; "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 23 (5. lipnja 1948.), 4.

72 K tome, članovi Centralnog komiteta Rumunjske radničke partije obavijestili su javnost o pomoći koju je jugoslavenska vlast navodno dostavljala grčkim monarhistima u borbi protiv grčkih komunista. Rumunjski partijski predstavnici su zaključili kako jugoslavenska vlast neće okolišati ni pred ustupanjem vlastitog teritorija američkim i britanskim vojnim snagama, kao poligona za imperijalistički napad na Rumunjsku,

mađarskom i rumunjskom slučaju. Tako je brodski tjednik prenio vijest *Tanjuga* o osnivanju Saveza prijatelja Titove Jugoslavije u Batovani (Slovačka), na kojoj su sudjelovali jugoslavenski, sovjetski, poljski i bugarski konzul u Bratislavi.⁷³ U duhu distanciranja Jugoslavije od zemalja potpisnice Rezolucije Informbiroa, *BL* je u zadnjem broju za 1949., objavio kako je u Čehoslovačkoj provedeno drastično ograničenje potrošnje električne energije, kako bi se omogućio rad velikim državnim poduzećima, zbog čega trpe javne institucije te stambeni objekti.⁷⁴ Ova vijest bila je prva, od pokretanja *BL*-a, koja je negativno prikazivala gospodarsko stanje u nekoj od zemalja "narodne demokracije". Rubrika "Protiv kleveta i laži" objavljava je isključivo prenesene vijesti iz drugih novinskih agencija i tiskovina, u početku ponajviše reakcije jugoslavenskih vlastodržaca. Među njima se ističe i istup Josipa Broza Tita na proslavi petogodišnjice osnivanja Narodne Republike Makedonije, gdje je istaknuo brojne "podvale zemalja Informbiroa", primjerice lošu kvalitetu dostavljene robe i namjerne sabotaže različite tehnike i industrijskih strojeva, koje je Jugoslavija nabavila u ovim zemljama.⁷⁵ Ova rubrika je i u idućim brojevima donosila vijesti o antijugoslavenskom radu susjednih komunističkih zemalja. Neke od tih vijesti predstavljale su splet humora i ironije, koji su trebali obezvrijediti propagandna nastojanja Informbiroa.⁷⁶ Strah jugoslavenskog režima u ovom razdoblju bio je ponajviše uzrokovan mogućnošću sovjetske vojne intervencije, kojoj bi prethodio oružani ustank pristaša Rezolucije Informbiroa u Jugoslaviji. Stoga je dio medijske antiinformbiroovske kampanje bio usmjerjen i protiv jugoslavenskih staljinističkih simpatizera. *BL* je prenio vijest *Borbe* o tome kako je početkom kolovoza 1949. na valnoj dužini *Radio Beograda* proradila *Radio stanica jugoslovenskih revolucionarnih emigranata*. Namjera ove radiostanice, prema pisanju *Borbe*, bila je da "izdajnici i špijuni" još više razviju "antijugoslavensku, antisocijalističku i kontrarevolucionarnu

---

SSSR i ostale zemlje "narodne demokracije". S ovim ciljem, Jugoslavija je, navodno, već izgradivila utvrđenja na svojoj granici prema Rumunjskoj. Na ovaj ispad rumunjskih partijskih čelnika nadovezalo se i uhićenje dјelatnika jugoslavenske ambasade u Bukureštu, zbog navodnog dijeljenja propagandnih letaka, nakon čega je predstavnicima jugoslavenske vlasti uskraćeno pravo posjeta uhićenima. Vidi: "Protiv kleveta i laži/Novi antijugoslavenski ispad u Rumuniji", *BL*, god. 3, br. 31 (30. srpnja 1949.), 2.

73 "Vijesti iz svijeta/ Osnovan Savez prijatelja Titove Jugoslavije u Batovani u Slovačkoj", *BL*, god. 2, br. 7 (14. veljače 1948.), 4.

74 "Vijesti iz svijeta/Ograničenje električne energije u Čehoslovačkoj", *BL*, god. 3, br. 52 (23. prosinca 1949.), 3.

75 "Protiv laži i kleveta/ Neprijateljski postupci Informbiroa prema našim radnim ljudima", *BL*, god. 3, br. 33 (13. kolovoza 1949.), 3.

76 Tako je *BL* objavio vijest kako su kod sela Šipikova, u blizini Zaječara, bugarski graničari doveli "svoju kerušu" s namjerom da namame psa Rundova, jednog od pasa jugoslavenskih graničara, na bugarski teritorij. Ovaj im je naum pošao za rukom pa su tako uhvatili Rundova i odveli ga u obližnje selo. Nekoliko dana potom, Rundovu su za vrat privezali 16 propagandnih proglaša te ga pustili na jugoslavensku stranu granice. Ipak, umjesto do stanovništva, Rundov se vratio do granične karaule "i tako je čitav podvig bugarskih informbirovacova neslavno propao". Vidi: "Protiv laži i kleveta/Bugarski metodi informbirovskog vrbovanja", *BL*, god. 3, br. 35 (27. kolovoza 1949.), 4.

djelatnost”, budući da se emisije ove radiopostaje po svom sadržaju ne razlikuju od emisija *Radio Moskve*, *Radio Budimpešte* i “drugih informbiroovskih radio stanica namijenjenih Jugoslaviji”. Potpisnik teksta naveo je kako su i prije američke vojne radiopostaje (radiopostaja *RIAS*,⁷⁷ koja se nalazila u američkom sektoru Berlina) emitirale program na valnoj dužini *Radio Beograda*, samovoljno kršeći međunarodne propise korištenjem ove frekvencije. Time, zaključuje autor, informbiroovci su se našli na istoj liniji s imperijalistima u nepoštivanju međunarodnih ugovora i konvencija kojima se određuju radijske valne dužine.⁷⁸ U posljednjoj objavljenoj rubrici “Protiv laži i kleveta” u 1949., *BL* je osudio tekstove iz talijanskog lista *Unita* i bugarskog lista *Rabotničesko delo*. Talijanski list, inače glasilo Komunističke partije Italije, naveo je kako je na sastanku svih američkih ambasadora iz “zemalja narodne demokracije”, na kojoj je sudjelovao i visokopozicionirani jugoslavenski predstavnik, tema bila “problem američke obavještajne službe u zemljama narodne demokracije”. Na ovu vijest nadovezao se tekst glavnih novina Komunističke partije Bugarske *Rabotničesko delo*, s informacijom kako je na sastanku odlučeno da se u Beogradu osnuje špijunski centar za istočnu Europu, kojim će rukovoditi američka ambasada. Vijest je proširila i *Radio Sofija* s informacijom kako će u sklopu centra djelovati škola za špijune i diverzante te da će je, uz SAD, financirati i Titov režim. Komentator *BL*-a odbacio je ove navode kao već dosad viđeno informbiroovsko podmetanje, podsjetivši na suđenja Koči Dzodzeu u Tirani te “Budimpeštanski proces” Lászlu Rajku,⁷⁹ gdje se na nevjest i neuvjerljiv način optuženicima nastojala imputirati krivnja da su špijunirali za Titov režim, a da su slični procesi pokrenuti i u Poljskoj. Umjesto da se bave “lažnim i uzaludnim” pokušajima prikazivanja jugoslavenskih vlasti kao imperijalističkih špijuna, autor članka poručio je tužiteljima da se “pozabave” špijunima u vlastitim redovima, kakav je, navodi, Davide Lajolo, bivši legionar fašističke Italije u Španjolskom građanskom ratu i povjerenik Fašističke stranke za grad Anconu, koji je obnašao dužnost direktora *Unite*, glasila Komunističke partije Italije. Jednako je autor spočitavao i *Rabotničkom delu*, odnosno, Komunističkoj partiji Bugarske, za njihova donedavnog visokopozicioniranog člana Trajču Kostova, kojega je nazvao “dokazanim imperijalističkim agentom” i potpisnikom Rezolucije Informbiroa, kojemu se u Bugarskoj tek trebalo suditi, ironično, kao članu “Titove klike”.⁸⁰

77 *RIAS – Rundfunk im amerikanischen Sektor* (Radiopostaja u američkom sektoru)

78 “Protiv laži i kleveta/Novi ‘podvig’ informbiroovskih propagandista”, *BL*, god. 3, br. 35 (27. kolovoza 1949.), 4.

79 Ubrzana boljevizacija zemalja istočnoeuropskog lagera i njihovo političko podčinjavanje interesima SSSR-a podrazumijevalo je i niz čistki, montiranih suđenja, pa i likvidacija političkih protivnika takve politike. Najpoznatiji primjeri su sudski procesi Koci Dzodzeu u Albaniji, Lászlu Rajku u Mađarskoj, Trajči Kostovu u Bugarskoj te suđenje Vilemu Novom, dužnosniku čehoslovačke skupštine i uredniku lista *Rude Prava*. Vidi: Darko Bekić, *Jugoslavija u Hladnom ratu: odnosi s velikim silama 1949-1955* (Zagreb, 1988.), 19.

80 “Protiv laži i kleveta/Kako ‘Unita’ i ‘Rabotničesko delo’ dopunjaju Tasove laži”, *BL*, god. 3, br. 49 (3. prosinca 1949.), 3.

Revolucionarni ratovi: grčki i kineski građanski rat na stranicama brodskog tjednika

Tematika grčkog građanskog rata⁸¹ predstavljala je, uz tematiku kineskog građanskog rata, nadasve zanimljivu epizodu u vanjskopolitičkoj rubrici *BL-a*. Zbivanja u ovom sukobu pobudila su povećanu pozornost jugoslavenskih medija, zbog činjenice što su jugoslavenske vlasti pomagale pobunu grčkih komunista oružjem, streljivom, hranom, ali i zbrinjavanjem ranjenika, djece i obitelji grčkih partizana na svom području. Senzibilitet za borbu grčkih komunista nije ostao na navedenom, već su na lokalnim razinama organizirane akcije prikupljanja pomoći. Već u broju od 24. siječnja 1948. saznajemo kako je na sastanku tajnika svih sindikalnih podružnica brodskog područja odlučeno da se osnuje "Odbor za pomoć grčkom narodu".⁸² Treba naglasiti kako je prokomunistički *Radio Slobodna Grčka* bio glavni izvor informacija *BL-a*, ali i ostalih jugoslavenskih medija, o tijeku grčkog građanskog rata. Tako je, preko članaka *BL-a*, brodska javnost mogla pobliže upoznati vođu grčke komunističke gerile, generala Markosa.⁸³ Ponesen prvostranim

81 Grčki građanski rat trajao je, s kraćim primirjem, u razdoblju od 1945. do 1949., a izbio je nametanjem monarhističkog državnog uredenja, po završetku Drugog svjetskog rata, od strane Velike Britanije, poslije potpomognute od SAD-a. Ovom nametnutom rješenju usprotivili su se grčki komunisti, okupljeni u Nacionalnoj fronti oslobođenja (EAM), poslije Narodnoj nacionalnoj vojsci oslobođenja (ELAS), koji su bili glavni organizatori protunacističkog otpora 1941. Britanska vojna intervencija, kojoj je prethodio pokušaj razoružanja i raspuštanja komunističkih partizana te sastavljanje vlade bez komunista, doveli su do novog rasplamsavanja rata 1946. i proglašenja komunističke "grčke republike" u kolovozu 1947. Otpor grčkih komunista ugušen je u listopadu 1949. Vidi: *Povijest (17. knjiga)*, 492.-493.

82 "Pri MSV osnovan je odbor za pomoć grčkom narodu", *BL*, god. 2, br. 4 (24. siječnja 1948.), 1. Akcije prikupljanja pomoći za grčki narod odvijale su se diljem brodskog područja, a prikupljena pomoć sastojala se od prehrambenih proizvoda (poput kukuruza, graha, masti, jaja, šećera) i novčanih priloga. Prilikom prikupljanja pomoći, naglašavalo se poimenično tko je prikupio ili odvojio najveće količine hrane ili najveće novčane priloge, ali su frontovci, pridodavajući si atribut moralnog mjerila društveno prihvatljivog ponašanja, poimenično na stranicama *BL-a* prozivali i osuđivali one koji nisu sudjelovali u akcijama ili se nisu istaknuli svojim prilozima. Tijekom veljače 1948., prikupljena je pomoć u iznosu od 12 611 dinara, koju su osigurala razna gradska poduzeća i radni kolektivi te javne ustanove, kao i pojedinci. Štoviše, na stranicama *BL-a* su isticani i događaji iz svakodnevnog života koji su propagirali prikupljanje pomoći grčkom narodu, odnosno, grčkim komunistima. Svakodnevne prilike, poput seoskih svadbi, iskoristavale su se za prikupljanje pomoći, poput, primjerice, na svadbi u selu Gornji Andrijevci, gdje je jedan od uzvanika, predsjednik lokalne organizacije Narodne fronte, u zdravici mладencima naveo kako "u ovom trenutku ne zaboravlja na herojski grčki narod, koji se bori protiv monarhofsista i stranih okupatora", predloživši uzvanicima skupljanje dobrovoljne novčane pomoći. Prema autoru članka, "taj prijedlog našao je na sveopće odobravanje i za nepunih 10 minuta već je na stolu ležala svota od 2.750-din", nakon čega je naveo imena onih koji su se istaknuli najvećim novčanim prilogom. Ovaj članak objavljen je pod znakovitim naslovom: "Primjer koji treba slijediti". Vidi: "Sabirna akcija za herojski Grčki narod. II. Kvart NF-a pokazao je veliku aktivnost u skupljanju pomoći", *BL*, god. 2, br. 7 (14. veljače 1948.), 2.; "Sabirna akcija za pomoć grčkom narodu", *BL*, god. 2, br. 8 (21. veljače 1948.), 1.; "Primjer koji treba slijediti", *BL*, god. 2, br. 12 (20. ožujka 1948.), 3.

83 "Sa postankom, razvojem i uspjesima demokratske armije Grčke, nerazdvojeno je povezano ime Markosa Vafijadisa, generala Markosa, koje izaziva ljubav i poštovanje svakog rodoljubivog Grka. Herojska radnička klasa

vojnim pobjadama grčkih komunista, *BL* je isprva oduševljeno prenosio: "Zaplašeni uspjesima Demokratske armije Grčke i sve većim proširenjem slobodnog teritorija, atenski kapitalisti svakodnevno bježe iz zemlje odnoseći svoj novac i dragocjenosti."⁸⁴ Grčki građanski rat bio je goruci problem u narušenoj sigurnosnoj situaciji u regiji. Osvrnuvši se na pregovore između Grčke, Turske i Italije, vodene u Parizu, *BL* je oštro kritizirao monarhističkog ministra-predsjednika Konstantinosa Tsaldarisa (*BL* ga naziva Calderis, op. M. B.) i napore oko uspostave grčko-turskog saveza kao sredstva zajedničke politike "kako protiv grčkog naroda, tako i protiv narodnih demokracija na Balkanu".⁸⁵ Vladu u Ateni nisu kritizirale samo jugoslavenske vlasti, već su im se pridružili i ostali podupiratelji grčkih komunista – Bugarska i Albanija.⁸⁶ Tijekom prve polovice 1948., na stranicama brodskog tjednika otvoreno se navode neki oblici jugoslavenske podrške grčkim gerilcima, poput, činjenice da je Jugoslavija u to vrijeme bila utočište i tranzitna postaja simpatizera grčkih komunista iz raznih dijelova Europe, pa i svijeta.⁸⁷ Početkom lipnja 1948. i dalje su (pre)naglašavani vojni uspjesi grčke komunističke gerile, uz isticanje sve intenzivnijeg upletanja zapadnih intervencionista u korist atenske vlade te pojačavanje njezina terora i represije nad civilnim stanovništvom, zbog pretrpljenih neuspjeha u borbi protiv grčkih komunista.⁸⁸ Ista retorika važila je i početkom 1949., kada su iz Grčke pristizale vijesti o zadovoljstvu Vrhovne komande Demokratske armije glede postignutih uspjeha tijekom protekle godine.⁸⁹ Koncem lipnja 1949. *BL* je prenio vijesti *Radija*

Grčke, koja već godinama daje nebrojene žrtve u borbi za slobodan život i pravo grčkog naroda na demokratsku slobodu, s ponosom gleda u generalu Markosu svog zasluznog sina, koji je osjetio jaram rostva kapitalističkih vlastodržaca i borio se protiv njega". Osim slikovitog životopisa, dodano je kako je Markos "postao presjednik Prve grčke vlade, privremene demokratske vlade slobodne Grčke, koja, zajedno sa narodnom armijom, okuplja oko sebe sve rodoljubive snage naroda Grčke, vodeći ih ka konačnoj pobjedi – istjerivanju anglo američkih imperialističkih okupatora i uništenju njihovih atenskih monarhofašističkih placenika, izvojevanju slobode – nezavisnosti i srećnog života grčkog naroda." Vidi: "General Markos komandant grčke Demokratske armije", *BL*, god. 2, br. 7 (14. veljače 1948.), 2.

84 Pozivajući se na *Radio Slobodna Grčka*, autor članka je naveo kako je "ministarstvo inostranih poslova u Ateni" izdalo više od 1500 diplomatskih putovnica trgovcima, industrijscima, bankarima i brodovlasnicima i njihovim obiteljima. Vidi: "Vijesti iz svijeta/Atenski kapitalisti svakodnevno bježe u inostranstvo", *BL*, god. 2, br. 13 (27. ožujka 1948.), 3.

85 "Vijesti iz svijeta/Monarhofašistički savez uperen protiv Grčkog naroda", *BL*, god. 2, br. 13 (27. ožujka 1948.), 3.

86 "Vijesti iz svijeta/Sekretarijat OUN primio žalbu Albanije o novim provokacijama grčkih monarhofašista", *BL*, god. 2, br. 16 (17. travnja 1948.), 4.

87 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 21 (22. svibnja 1948.), 2.

88 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 23 (5. lipnja 1948.), 4.

89 Izvor ove informacije, *Radio Slobodna Grčka*, obznanio je statističke podatke o znatnim neprijateljskim gubicima, jačanju komunističkih redova dolaskom 20 000 novih boraca, dok je "narod iz porobljene Grčke i sa slobodne teritorije" pomogao borbu Demokratske armije ustupanjem velikih količina namirnica, iskazavši time simpatije za njihovu borbu. U optimističkom zaključku priopćenja navodi se kako je Demokratska armija učinila ozbiljne korake na putu prerastanja u "Narodno-revolucionarnu armiju", budući da je poboljšala vlastitu borbenu moć, brojčano stanje i opskrbu. Vidi: "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 3, br. 3 (15. siječnja 1949.), 4.

Slobodna Grčka o novim uspjesima snaga Demokratske armije, koje su uspješno odbile nove napade "monarho-fašista", nanijevši im osjetne gubitke i izbacivši iz stroja nekoliko stotina vojnika, a dok su grčki komunisti vlastita napadačka djelovanja izveli u obliku diverzantskih akcija od lokalnog značaja.⁹⁰ Treba istaknuti kako je konačni vojni slom grčkih komunista uslijedio u listopadu 1949., na što se nepovratno odrazio njihov raskid s Titovom Jugoslavijom, zbog podrške grčkih komunista Rezoluciji Informbiroa. Također, primjetno je kako su, osim podrške grčkih komunista Rezoluciji, njihovi sve izraženiji vojni gubitci tijekom 1949. rezultirali izrazitim smanjenjem dotada pruženog prostora na stranicama *BL-a*, dok je istodobno na prostoru dobivala tematika kineskog građanskog rata, gdje se nazirala izvjesna pobjeda kineskih komunista. No, jugoslavenski raskid s grčkim komunistima nije odmah doveo do zatopljenja odnosa između monarhističke vlade u Ateni i Jugoslavije. Dodatnu netrpeljivost u odnosima komunističke Jugoslavije i monarhističke Grčke uzrokovao je propagandni rad službene Atene u kontekstu Rezolucije Informbiroa i narušenih odnosa Jugoslavije sa SSSR-om te ostalim zemljama komunističkog lagera. Tako je, prema preuzetoj vijesti iz *Pobjede*, *Radio Atena* koncem lipnja i početkom srpnja 1949. emitirala niz vijesti u vezi s nestabilnošću komunističkog režima u Jugoslaviji, u kojima se izvještavalo o ustanku *zdravih snaga* u Jugoslaviji protiv *Titova režima* radi *zaštite napačenog naroda od terora koji vlada u Jugoslaviji*.⁹¹ Nakon svrstavanja grčkih komunista na stranu Moskve, vijesti iz Grčke sve su rjeđe objavljivane. Sredinom kolovoza 1949., brodski je tjednik prenio vijest *Radija Slobodna Grčka* o novim uspješnim borbama Demokratske armije protiv "monarhofašističkih snaga" tijekom srpnja i početka kolovoza 1949., u kojima su njihovi protivnici navodno pretrpjeli značajne gubitke. U ovim vijestima akcije grčkih komunista okarakterizirane su kao protunapadi, što je upućivalo na njihovu defenzivniju ulogu u sutoru građanskog rata. Ovom prilikom nije propuštena ni vijest o sklapanju gospodarskog ugovora između Francuske i "monarhofašističke Grčke".⁹² Konačni poraz koji su doživjeli grčki komunisti u listopadu 1949. prošao je nezabilježen na stranicama brodskog tjednika.

90 "Vijesti iz svijeta/Odbijajući napade monarhofašista jedinice Demokratske armije zadaju neprijatelju teške gubitke", *BL*, god. 3, br. 26 (25. lipnja 1949.), 3.

91 Tako je, među ostalim medijima, ova radiopostaja izvijestila o izbijanju oružane pobune u Crnoj Gori, na čelu s omladinom, s ciljem svrgavanja Titova režima, uz ocjenu kako ostaje nejasno jesu li motivi ustanka bili potaknuti Rezolucijom Informbiroa ili željom za nezavisnošću. Za područje Srijema, ovaj izvor je naveo kako pobunu predvode četnici, sa sve većim obimom i sve težim posljedicama za jugoslavensku vlast. Čak se i *Radio Slobodna Grčka* pridružuje u, za Jugoslaviju, "klevetničku kampanju". Komentar ovog članka ukazivao je na spregu i neveliku razliku između imperijalista i informbiroovaca u njihovoj "nečasnoj namjeri rušenja revolucije i narodne vlasti" u Jugoslaviji. Vidi: "Protiv kleveta i laži/Laže i paravlaže", *BL*, god. 3, br. 31 (30. srpnja 1949.), 2.

92 "Vanjsko-političke vijesti/Na frontu Vicia monarhofašisti pretrpjeli velike gubitke u ljudstvu i materijalu/ Monarhofašistički gubici u mjesecu julu/Francuska zaključila trgovinski ugovor s monarhofašističkom Grčkom", *BL*, god. 3, br. 33 (13. kolovoza 1949.), 4.

Tematika kineskog građanskog rata bila je, za prosjek jednog lokalnog tjednika kakav je bio *Brodska list*, izuzetno dobro zastupljena. U duhu protežiranja ideala narodnooslobodilačke i revolucionarne borbe koju su vodili kineski komunisti, izvješća iz Kine tijekom 1948. i 1949. godine, kada se odvija završna etapa tamošnjeg građanskog rata,⁹³ odlikuju se specifičnom propagandnom ulogom. Kina se u vanjskopolitičkoj rubrici premijerno pojavljuje početkom 1948., u prenesenoj vijesti londonskog *Timesa*, koja je izvještavala o konstantnom slabljenju nankinške vlasti na čijem se čelu nalazio Čang Kaj Šek, vođa nacionalističke frakcije. *Times* je tom prilikom javio o praznoj blagajni nankinške vlade, uz sve znatniji izgubljeni teritorij od strane kineskih komunista, uz navod kako je "centralna kineska vlada potpuno reakcionarna i korumpirana".⁹⁴ Tematika rata u Kini se, nadalje, u rubrici "Vijesti iz svijeta" tijekom 1948. pojavljuje tek u trinaestom broju, kada je prenesena vijest *France Pressa* o početku opće ofenzive Narodnooslobodilačke armije Kine na bojištu unutrašnje Mongolije. U vijesti se navodi kako "narodne snage" napreduju i u provinciji Suijan, gdje se približavaju gradu Paotou, preko kojega vodi željeznička pruga Kalgan – Peking – vanjska Mongolija.⁹⁵ I tijekom travnja 1948., također, objavljivane su vijesti koje su izvještavale isključivo o vojnim uspjesima "Narodne armije Kine".⁹⁶ Vijesti je, uglavnom, donosila novinska agencija *Nova Kina*, u službi kineske Komunističke partije, koja je, sredinom travnja 1948., javila o trodnevnom štrajku studenata sedam pekinških i tjenšinskih sveučilišta i koledža, zbog Čang Kaj Šekova naređenja o raspuštanju studentskog udruženja sjeverne Kine i uhićenja studenata Pekinškog sveučilišta.⁹⁷ Nakon ovog razdoblja, kineska tematika privremeno iščezava sa stranica brodskog tjednika. Tek potkraj 1948. ponovno pristižu nove vijesti. U prilično opširnom tekstu autora potpisanih inicijalima D. G., čitateljima je predložen čitav kronološki tijek rata od jeseni 1945. do jesenskih

93 Kineski građanski rat (1927.-1949./1950.), unatoč izraženom neskladu snaga i potencijala sukobljenih strana na početku izbijanja sukoba (koji su izrazito išli u prilog nacionalističkom Kuomintangu), završio je pobedom kineskih komunista predvođenih Mao Zedongom. Nakon japanske predaje 1945., kineski komunisti su iskoristili dugotrajno građenu podršku među kineskim seljaštvom, što se pokazalo odlučujućim za konačni ishod rata. Klasna borba i konkretni potezi komunista (usmjereni prema trajnoj promjeni zemljишnih odnosa u korist obrađivača) bili su ključni potezi koji su privukli milijune kineskih seljaka u komunističke redove. Štoviše, komunisti su, zbog pružanja aktivnog otpora japanskom okupatoru, uživali znatan ugled i u gradovima gdje su intelektualci i srednji sloj postupno odbacili Kuomintang zbog njegove autoritarnosti, neliberализma, nesposobnosti za suštinsku obnovu kineskog društva te fašistoidnog karaktera. Rat je, prema tumačenju većeg broja historiografa, završen proglašanjem Narodne Republike Kine u listopadu 1949., dok su se ostaci nacionalističkog Kuomintanga, pod američkom zaštitom, sklonili na otok Tajvan. Vidi: *Povijest (17. knjiga)*, 426. – 429.

94 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 2 (10. siječnja 1948.), 4.

95 "Vijesti iz svijeta/Trupe Narodno-Oslobodilačke Armije Kine otpočele opću ofenzivu u unutrašnjoj Mongoliji", *BL*, god. 2, br. 13 (27. ožujka 1948.), 3.

96 "Vijesti iz svijeta/Uspjesi Narodne armije Kine", *BL*, god. 2, br. 16 (17. travnja 1948.), 4.

97 "Vijesti iz svijeta/Štrajk studenata u Pekingu i Tjenšinu", *BL*, god. 2, br. 15 (10. travnja 1948.), 4.

ofenziva kineskih komunista 1948. godine.⁹⁸ Koncem svibnja 1949. *BL* je trijumfalno izvijestio o zauzimanju Šangaja od strane kineske Narodnooslobodilačke armije.⁹⁹ U prilogu ovog odjeljka nalazila se i vijest o inzistiranju ministra vanjskih poslova SSSR-a Andreja Višinskog za uključivanje komunističke Kine u mirovne pregovore u kojima su već sudjelovali SSSR, SAD, Velika Britanija i Francuska.¹⁰⁰ Slično kao i u slučaju grčkih komunista, objavljeni su članci koji su čitateljima *BL*-a približavali u idealiziranoj slici glavne aktere i predvodnike kineske komunističke vojske. Tako je, koncem lipnja 1949., objavljena kraća biografija glavnog zapovjednika "kineske narodne vojske" Ču Dea.¹⁰¹ U istom broju nalazila se i vijest o nastojanju talijanskih vlasti da spriječe sudjelovanje kineske sindikalne delegacije na kongresu Svjetske sindikalne federacije, koji se trebao održati 29. lipnja 1949. u Miljanu.¹⁰² Početkom srpnja 1949., *BL* je prenio kako su kuomintaške trupe izgubile 150 000 vojnika prilikom osvajanja Šangaja od strane Narodnooslobodilačke armije Kine. Navodi se kako je potpuno uništeno dvanaest divizija, uz zapljenu znatnih količina

98 U ovom članku spominje se veliki uspjeh kineskih komunista koji su posve ovladali Mandžurijom, čime su stvorili preduvjete za daljnje ofenzivne operacije prema jugu Kine. Njihov uspjeh zabrinuo je američki političko-vojni vrh, koji je pripremao drastične mjere kako bi stabilizirao poljuljani položaj Čang Kaj Šeka i kineskih nacionalista. Naglašavajući kako jedino inozemna pomoć održava Čang Kaj Šekov režim, autor je konstatirao: "Uostalom, da američki imperialisti vode godinama krvav i nesmiljeni intervencionistički rat protiv kineskog naroda – to nije više danas potrebno dokazivati." Autor drži kako je američka pomoć uzaludno trošenje novca u "jednu već unaprijed izgubljenu bitku", jer i zapadni mediji ističu kako je Čang Kaj Šekova vlast nesposobna i korumpirana. Strah od sve izglednije pobjede kineskih komunista bio je prisutan i kod britanskih, francuskih i nizozemskih vlasti zbog ocjene kako pobjeda komunista može uzrokovati domino-efekt u obliku jačanja komunističke aktivnosti u jugoistočnoj Aziji. Navedeni događaji su, stoga, pobuđivali strah kod intervencionista i imperialista, dok: "Sjajne pobjede u Kini toplo su i sa simpatijama pozdravljene u čitavom demokratskom svijetu i one će bez sumnje utjecati na podizanje revolucionarne svijesti porobljenih naroda Azije." U zaključku se navodi kako borba kineskih komunista predstavlja borbu za "doista slobodnu, nezavisnu i demokratsku Kinu", a da su "demokratske snage u Kini pod vodstvom Komunističke partije toliko porasle i ojačale da ih nikakav blok reakcionara, milijunara, intervencionista, visokog klera i generala ne može više zaustaviti". Vidi: "Pobjede u Kini", *BL*, god. 2, br. 50 (11. prosinca 1948.), 2.-3.

99 O značaju Šangaja navodi se kako je riječ o najvećem gradu i luci u Kini, najvažnijem tekstilnom središtu svijeta, koji će poslužiti kao odskočna baza za daljnje uništenje Čang Kaj Šekovih snaga. Vidi: "Vanjsko-politički pregled/Pobjedosno napredovanje narodno oslobodilačke armije Kine - oslobođen je Šangaj", *BL*, god. 3, br. 22 (28. svibnja 1949.), 4.

100 "Vanjsko-politički pregled/Sastanak ministara spoljnih poslova SSSR, SAD, Engleske i Francuske", *BL*, god. 3, br. 22 (28. svibnja 1949.), 4.

101 Idealiziranjem karakterističnim za ondašnje opise istaknutih komunističkih političkih rukovoditelja i vojskovođa, Ču De je opisan kao "čovjek iz naroda, rođeni seljak. (...) Kažu da ga pobjede pomlađuju, a ni porazi ga nikada nisu obarali. Tip je čvrstog i upornog kineskog čovjeka." Nakon opisa ratnih uspjeha i dojmljive marksističke revolucionarne prošlosti glavnog aktera ove priče, autor teksta zaključuje kako "kineski je narod imao sreću što je rodio dva velika sina, Mao Ce Tunga i Ču Dea, što je njih bilo bezbroj hrabrih i sposobnih rukovodilaca partije i vojske, i što su oni znali kojim će putem te mase povesti prema slobodi i pobjedi". Vidi: "Ču De", *BL*, god. 3, br. 26 (25. lipnja 1949.), 2.

102 "Vijesti iz svijeta/Talijanska vlada sprečava kineskoj sindikalnoj delegaciji dolazak na kongres SSF", *BL*, god. 3, br. 26 (25. lipnja 1949.), 3.

oružja i materijalno-tehničkih sredstava.¹⁰³ Tekstovi u *BL*-u snažno su agitirali za međunarodno priznanje kineskih komunista, ponajprije, kroz mogućnost njihova sudjelovanja u pregovorima najvećih svjetskih sila. Početkom srpnja 1949., brodski tjednik je prenio vijest novinske agencije *Nova Kina* o članku lista *Progressive Daily*, u kome se izvještavalo o potrebi uključivanja kineske "demokratske koalicione vlade" u pregovore o sklapanju ugovora o miru s Japanom, budući da je već tada bila izvjesna pobjeda kineskih komunista nad nacionalistima Čang Kaj Šeka. Autor članka optužio je SAD za pokušaj minoriziranja i potpunog isključivanja Kine iz budućeg sporazuma s Japanom, koji su "američki imperijalisti" svjesno jačali kako bi utvrdili vlastite strateške položaje na Dalekom istoku.¹⁰⁴ U srpnju 1949. *BL* je izvjestio kako su se nacionalistički vojnici Čang Kaj Šeka u većem broju te uz pratnju kineskih veleposjednika i visokih dužnosnika Kuomintanga, prebacili morskim putem na otok Formozu (Tajvan). U slikovitom opisu navodi se da "bježeći od narodne vojske, vuku za sobom čitave transporte namještaja, luksuznih automobila, sanduka sa zlatnim polugama i nikitom koje su uspjeli da napljačkaju".¹⁰⁵ Brodski tjednik je osim vojnih, naglašavao i civilizacijske novine koje je pobjedonosni komunizam donio u svakodnevni život Kineza.¹⁰⁶ O novim vojnim pobjedama kineskih komunista, *BL* je javio sredinom listopada 1949. Pobjedama u južnom Hunanu i Kvantungu, kineski komunisti su u velikim ofenzivama potisnuli Čang Kaj Šekove snage u posljednje dvije kineske provincije pod kuomintaškom kontrolom – Kyječou i Kvangsi, nanijevši neprijatelju teške gubitke u ljudstvu. Ujedno, dodatni udarac Čang Kaj Šeku predstavljaо je i prekid poslušnosti osoblja ambasade i generalnog konzulata kuomintaške Kine u Parizu, koje je priznalo Centralnu narodnu vladu te joj se stavilo na raspolaganje.¹⁰⁷ Izvjesno je kako su vijesti o trijumfu kineskih komunista popunile prazninu nastalu, ponajprije, političkim odmakom grčkih komunista od Jugoslavije, a potom i njihovim vojnim porazom potkraj 1949.

103 "Vijesti iz svijeta/Kuomintangske trupe izgubile su u oblasti Šangaja 150.000 vojnika", *BL*, god. 3, br. 27 (2. srpnja 1949.), 4.

104 "Vijesti iz svijeta/U sklapanju ugovora o miru s Japanom morat će učestvovati demokratska koaliciona vlada Kine", *BL*, god. 3, br. 27 (2. srpnja 1949.), 4.

105 "Vijesti iz svijeta/Formoza utočište Kuomintangovaca", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4.

106 Naglašeno je kako je na području Kine pod kontrolom komunista zaustavljena trgovina brakom, dotada ubičajena pojava u kineskom društvu. Pobjedom komunista, prava muškaraca i žena su izjednačena, a žene su dobine pravo napuštanja muža i raspolaganja imovinom. Vidi: "Oslobodenje braka u Kini", *BL*, god. 3, br. 36 (3. rujna 1949.), 4.

107 "Vijesti iz svijeta/Jedinice NOA Kine stigle na granice dviju posljednjih provincija pod kuomintaškom kontrolom", *BL*, god. 3, br. 42 (15. listopada 1949.), 4.

Odnos prema poslijeratnoj Njemačkoj i Italiji

Brodska list je u svom međunarodnom fokusu dosta prostora posvetio nekadašnjim silama Osovine – Njemačkoj i Italiji. Pri tome treba primijetiti kako se teret bliske prošlosti (partizanski otpor osovinskoj okupaciji, nacistički i fašistički zločini u Jugoslaviji) odrazio u manjem obimu na stvaranje percepcije u vezi s ovim dvjema zemljama, u odnosu na aktualne političke procese koji su se odvijali u Njemačkoj i Italiji u razdoblju od 1945. do 1949. Kada je riječ o Njemačkoj, tada treba naglasiti njezinu podjelu na okupacijske zone od strane sila pobjednica, što je rezultiralo dodatnim podjelama u planiranju političke budućnosti njemačkog prostora. Na stranicama brodskog tjednika napose se isticala mirovorna i integralistička politika njemačkih komunista, uz podršku SSSR-a, dok je djelovanje zapadnih okupacijskih sila prikazano krajnje destruktivno u smislu dalnjeg političkog i gospodarskog dezintegriranja Njemačke, što je rezultiralo teškim posljedicama za njemačko stanovništvo.¹⁰⁸ U jednoj od prvih vijesti iz Njemačke iznesena je ocjena neimenovanog sekretara Komunističke partije Ruhrske oblasti, koji je kritizirao "politiku američkog monopolističkog kapitala", a koja se zasnivala na profiterskim interesima. Konačni je cilj "reakcionarnih snaga u Sjedinjenim Američkim Državama, Engleskoj i Francuskoj, da pretvore zapadne okupacione zone u prirepak zapadnih sila". Mišljenje sekretara je kako bi jedinstvena Njemačka razvila plansku mirnodopsku industriju, koja bi bila konkurentna na svjetskim tržištima, što nije u interesu zapadnih sila.¹⁰⁹ Početkom 1948., *France Press* je objavio kako američka vojna uprava namjerava svim berlinskim studentima, koji studiraju u sovjetskoj okupacijskoj zoni Berlina, uskratiti boravak u američkom okupacijskom sektoru toga grada.¹¹⁰ Situacija u okupacijskim zonama, pod nadzorom zapadnih sila, prikazivana je kaotičnim opisnicama, najčešće povezanima uz radničke štrajkove, materijalnu nestašicu i slično.¹¹¹ Sredinom 1949. iz Njemačke su i dalje pristizale vijesti sličnog sadržaja. Prema pisanju berlinskog tiska, u tom razdoblju broj nezaposlenih u Zapadnoj Njemačkoj dosegao je rekordan broj i izazvao veliku zabrinutost. Dodatnu težinu predstavljalo je i najavljeno ukidanje više stotina tisuća radnih mjesta te je istaknuta razočaranost i pesimizam predstavnika gospodarskih krugova glede ekonomskog stanja u Zapadnoj Njemačkoj, kao i njihova kritika politike ometanja trgovine između zapadnih i istočnih dijelova Njemačke.¹¹²

¹⁰⁸ Istaknuto je kako u "sovjetskoj okupacionoj zoni do sada je dalo potpis za jedinstvo Njemačke 64% glasača, dok zapadne okupacione vlasti nezakonito progone pristalice jedinstva Njemačke". Vidi: "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 23 (5. lipnja 1948.), 4.

¹⁰⁹ "Vijesti iz svijeta/Politika SAD u zapadnoj Njemačkoj bazira se na profiterskim interesima", *BL*, god. 2, br. 10 (6. ožujka 1948.), 4.

¹¹⁰ "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 2 (10. siječnja 1948.), 4.

¹¹¹ "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 20 (15. svibnja 1948.), 3.

¹¹² "Vijesti iz svijeta/Povećanje nezaposlenosti i znaci privredne krize u zapadnoj Njemačkoj", *BL*, god. 3, br. 27 (2. srpnja 1949.), 4.

Sredinom 1949., *BL* je prenio vijest sovjetske informativne agencije *TASS* o najavi održavanja konferencije zamjenika zapovjednika okupacijskih zona u Njemačkoj, na kojoj se trebalo raspravljati o aktualnoj problematici u okupacijskim zonama, posebice glede normalizacije stanja u gradu Berlinu, podijeljenom na četiri okupacijske zone.¹¹³ Uoči i neposredno nakon proglašavanja neovisne Savezne Republike Njemačke, sastavljene od okupacijskih zona pod nadležnošću zapadnih saveznika, novouspostavljena zapadnonjemačka država snažno je povezivana s nacizmom i političkom nestabilnošću, budući da je *BL* većinu vijesti iz Zapadne Njemačke posvetio političkoj rehabilitaciji poznatijih osoba povezanih s nacizmom ili masovnim štrajkovima njemačkih radnika i protestima komunista.¹¹⁴ S namjerom diskreditiranja američke uloge u Njemačkoj, *BL* je javio kako je američki vojni sud u Nürnbergu oslobođio optužbe Alfreda Kruppa i jedanaest direktora njegova industrijskog koncerna za sudjelovanje u pripremi Hitlerova napadačkog rata te odgovornosti za zločine i zavjeru protiv mira. Pozivajući se na *Berliner Zeitung*, *BL* je naveo kako je najveći njemački koncern naoružanja oslobođen odgovornosti, mada je "dokazano kako je on još od 1918. računao s novim ratom i kršenjem međunarodnih ugovora".¹¹⁵ I u drugoj polovici 1949., *BL* je objavljivao slične vijesti. Pozivajući se na *TASS*, brodski tjednik je objavio kako je za kandidata Socijaldemokratske stranke u Donjoj Saksoniji, za izbore u zapadnonjemački parlament, odabirao pao na "poznatog gestapovskog agenta Herberta Kridemana", koji je, prema pisanju njemačkog tiska, primio i velike novčane iznose od britanske obavještajne službe.¹¹⁶ Ova vijest svjedoči o tada aktualnoj komunističkoj kampanji usmjerenoj protiv zapadnoeuropskih socijaldemokratskih, pa čak i socijalističkih stranaka, koje su predstavljale ideološkog protivnika komunističkim partijama u politički fragilnim društvima srednje i zapadne Europe, naročito, nakon što su ove stranke postale dio vladajućih političkih garnitura. Nešto rjeđe bile su vijesti o sudskim procesima istaknutim nacističkim vođama i pripadnicima oružanih snaga, poput onoga u Hamburgu gdje je suđeno feldmaršalu Erichu von Mansteinu.¹¹⁷

Italija je, zbog graničnog spora s Jugoslavijom i neraščišćenih odnosa koji datiraju još otprije Drugog svjetskog rata i zbog talijanskog opredjeljenja za

113 "Vijesti iz svijeta/Kominike sa sastanka zamjenika šefova okupacionih vlasti u Njemačkoj", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4.

114 "Vijesti iz svijeta/Na konferenciji u Parizu zapadnu Njemačku predstavlja nacista Herman Pider", *BL*, god. 2, br. 12 (20. ožujka 1948.), 3.

115 "Vijesti iz svijeta/Američki vojni sud u Nürnbergu oslobođio Alfreda Krupa i 11 njegovih direktora", *BL*, god. 2, br. 15 (10. travnja 1948.), 4.

116 "Vijesti iz svijeta/Gestapovac – kandidat Socijalističke stranke Zapadne Njemačke", *BL*, god. 3, br. 30 (23. srpnja 1949.), 4.

117 U ovoj izrazito kratkoj vijesti, *BL* nije propustio naglasiti surovost jednog od inkriminirajućih ratnih izvještaja iz Mansteinovog stožera na Istočnom bojištu, predočenog na suđenju. Izvještaj je glasio: "Vrijeme izvrno (izvrsno, op. M. B.) – i suvo. Stanovništvo poubijano.", uz opasku kako nikakvo drugo objašnjenje nije potrebno. Vidi: "Vijesti iz svijeta/Kako su nacisti ratovali...", *BL*, god. 3, br. 42 (15. listopada 1949.), 4.

zapadni tabor, bila pod izrazito kritičkim raspoloženjem jugoslavenskih medija. Među prvim vijestima brodskog tjednika vezanim uz Italiju bio je preneseni članak lista *Action* o tome kako je bivši veleposlanik Italije u Velikoj Britaniji i visoki fašistički dužnosnik Dino Grandi objavio predstavnicima medija kako se iz New Yorka planira vratiti u Italiju, što je upućivalo na rehabilitaciju istaknutih fašističkih dužnosnika.¹¹⁸ Vjesti iz Italije, s početka 1948., informirale su o širenju radničkih štrajkova (Padova, Venecija, Ancona, Pescara) zbog povećanja nezaposlenosti u Italiji.¹¹⁹ Uz talijansku vlast, Vatikan je, također, bio na udaru *BL-a*, koji ga je izravno etiketirao kao produženu ruku talijanskog fašizma i svjetskog kapitalizma. Protuvatikanska retorika u Jugoslaviji bila je odraz ondašnjih vrlo loših diplomatskih odnosa između dviju država (slučaj Stepinac i dr.). Odluka milanskog nadbiskupa kardinala Alfreda Ildefosoa Schustera o zabrani svećenicima njegove nadbiskupije da pričešćuju i ispovijedaju članove i pristaše Komunističke partije Italije i Demokratskog fronta, s obzirom na to da je spomenuta okružnica proslijedena u jeku predizborne kampanje, izazvala je negodovanje talijanskih komunista i frontovaca. Ovaj politički motiviran potez milanskog nadbiskupa nazvan je "nečuvenim miješanjem Vatikana u izbornu kuhinju kršćanske demokracije, što je u suprotnosti s izbornim zakonom".¹²⁰ Angažman Vatikana u predizbornoj kampanji u Italiji praćen je i dalje, tako što je brodski tjednik prenio vijest *United Pressa* da je "sveta koncistorijalna kongregacija kojoj je na čelu sam papa, zvanično naredila vjernicima da na aprilskim općim izborima glasaju samo za kandidate katoličkih stranaka".¹²¹ U ovom razdoblju, kada je o Italiji riječ, u potpunosti dominira tematika predstojećih parlamentarnih izbora u Italiji, u kojoj je za Komunističku partiju Italije, kao članicu Demokratske koalicije, predviđena izborna pobjeda ispred demokršćanske koalicije.¹²² Početkom travnja 1948., *BL* je opširnim tekstom predstavio predizbornu kampanju u Italiji. Naglašeno je jačanje Demokratske narodne fronte Italije (ujedinjena lista talijanskih socijalista i komunista, tada druge i treće političke opcije po broju poslanika u proteklom izbornom ciklusu) naspram vladajuće Kršćansko-demokratske stranke predsjednika vlade Alcidea De Gasperija.¹²³ U istom broju *BL* je izvijestio o predizbornom

118 "Vjesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 4 (24. siječnja 1948.), 4.

119 "Vjesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 2 (10. siječnja 1948.), 4.

120 "Vjesti iz svijeta/Vatikan pretvara religiju u oruđe političke borbe", *BL*, god. 2, br. 9 (28. veljače 1948.), 4.

121 "Vjesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 10 (6. ožujka 1948.), 4.

122 Kao kuriozitet u tematskom sadržaju *BL-a* u ovom razdoblju, treba istaknuti jednu od rijetkih politički neprofiliranih vijesti iz Italije, ali i zapadnog svijeta uopće, o otkrivanju bande falsifikatora u Milanu. No, ni ona nije odudarala od standardnog negativnog konteksta u kome su prikazivane kapitalističke zemlje. Vidi: "Vijesti iz svijeta/U Miljanu je otkrivena banda koja je falsificirala novčanice", *BL*, god. 2, br. 14 (3. travnja 1948.), 4.

123 Za Demokratsku narodnu frontu navedeno je kako okuplja sve slobodoljubive i istinske demokrate Italije, jer njezin program obuhvaća jačanje nacionalnog gospodarstva, obranu nacionalne slobode i nezavisnosti, što smeta talijanskoj reakciji "pothranjenoj američkim dolarima i potpomognutoj od američkih imperialistata" te stoga otvoreno prijete talijanskim demokratskim snagama. Predvodnik protudemokratskog ponašanja je,

govoru pape Pija XII., u kojem je pozvao talijanski narod da izade na izbore te istaknuo kako Demokratska fronta predstavlja "veliku opasnost", što, prema sudu autora članka, veoma podsjeća na "nekadašnje Musolinijeve pozive na *krstaški rat protiv komunizma*". Također, prenesena je i vijest o napadima talijanskih fašista, uz pomoć talijanske policije, na antifašistički nastrojene građane u Udinama te ubojstvu jednog antifašista u Ravenni.¹²⁴ Nedugo zatim, *BL* je javio o protestima koji su zahvatili Italiju zbog ubojstava sindikalnih povjerenika na Siciliji. Kao dodatni argument jačanju protuvatikanskog raspoloženja, poslužila je i vijest o isključenju iz Crkve stanovnika grada Donada, u blizini Roviga, od strane biskupa u Chiodi, koji su svojevoljno zauzeli skladiste vatikanske "Pontifikalne komisije za pomoć". U članku se navodi da su stanovnici Donada podijelili namirnice iz ovog skladista siromašnim seljacima i bolesnima, dok je prije pomoć dijeljena isključivo u izborne svrhe članovima De Gasperijeve stranke. U istom broju, navodi se kako su i "fašisti, izbjeglice iz Julijiske Krajine" dobili pravo glasa na predstojećim izborima, a da je američki izaslanik pri Vatikanu Myron Taylor doputovao u Rim, sa savjetima za De Gasperija, glede organiziranja američko-vatikanskog plana za provođenje skorašnjih izbora "na Trumanov način".¹²⁵ U ovom razdoblju, vijesti iz Italije uglavnom su se odnosile na predizbornu kampanju, u kojoj su se naglašavali štrajkovi i radnički protesti zbog "fašističko-kapitalističkog ugnjetavanja". Sadržaj ovih članaka ukazivao je na opće nezadovoljstvo najširih slojeva talijanskog naroda, koji se, stječe se neizbjegjan dojam, gotovo u cijelosti predao naprednim tekvinama i idejama marksizma. Opredijeljenost talijanskog naroda za ove ciljeve izazvala je "paniku u taboru reakcije". Pri tome se naglašavala sklonost tradicionalnih i kapitalističkih elita nasilju: "Slabost reakcije ogleda se u prvom redu u bjesomučnom političkom i vjerskom teroru i fizičkom nasilju

---

prenosi *BL*, upravo De Gasperi, "dostojan nastavljač djela svojih reakcionarnih i fašističkih prethodnika i provodilac današnje politike prekoceanskih imperijalista". De Gasperiju se, posebice, predbacivalo navodno pozivanje na nasilni obračun s protivnicima u slučaju gubitka vlasti na predstojećim izborima, no, kako autor objašnjava, njegovo je shvaćanje demokracije "dolarsko" te je on, stoga, agent Wall Streeta i Vatikana, "životno zainteresiran za provođenje takve reakcionarne nedemokratske politike". Svoju kritiku autor je usmjerio i na Vatikan "koji je sada u predizbornoj kampanji mobilizirao svu svoju crnu vojsku u korteširanju za de Gasperijevu Kršćansko-demokratsku stranku", naveši kako su se, poslije milanskog nadbiskupa Schustera, vjernicima biračima obratili torinski nadbiskup Fosati i nadbiskup Palerma kardinal Ernesto Rufini, priječeći uskraćivanjem vjerskih i obrednih prava vjernicima koji podupru Demokratsku frontu. Usprkos pritiscima, Demokratska fronta, koja okuplja komuniste, socijaliste i "sve demokrate Italije", ostaje jedinstvena, čvrsta i monolitna, što pobuđuje bijes i mržnju De Gasperija i "čitave reakcije". Vidi: "De Gasperijevi predizborni provokatorički ispad", *BL*, god. 2, br. 14 (3. travnja 1948.), 2.-3.

124 "Vijesti iz svijeta/Predizborni govor Pija XII/Uz pomoć policije fašisti ranjavaju i ubijaju talijanske demokrate", *BL*, god. 2, br. 14 (3. travnja 1948.), 4.

125 "Vijesti iz svijeta/Generalni štrajk u znak protesta zbog ubistva sindikalnih funkcionera/Isključeni iz crkve zbog podjele hrane iz vatikanskog magazina siromašnim seljacima/Fašisti dobili pravo glasa/Trumanov izaslanik Tejlor utanacio sa de Gasperijem američko-vatikanski plan za sprovođenje izbora", *BL*, god. 2, br. 15 (10. travnja 1948.), 4.

nad narodom, kao i neprestanim pozivima za stranu intervenciju u Italiji.”¹²⁶ Ipak, usprkos optimističnim najavama u vezi sa snagom i podrškom koju je uživala Demokratska fronta, izborni je ishod za nju bio poražavajući.¹²⁷ Konačni izborni rezultati u Italiji popraćeni su kratkim komentarom vezanim tek za izbor predsjedničkog kandidata – “da je na četvrtom glasanju za predsjednika talijanske republike izabran Luiđi Ejnaudi,¹²⁸ potpredsjednik vlade i ministar financija u kabinetu de Gasperija”, dok je prethodno postignuti rezultat izbora za oba doma talijanskog parlamenta prošao bez komentara.¹²⁹ Nakon izbornog razdoblja, nastavljeno je s raskrinkavanjem “fašističkog” djelovanja talijanskih vlasti, pa je u drugoj polovici svibnja 1948. *BL* javio kako iz zarobljeničkog logora u blizini Rima, skupina “od 150 jugoslavenskih fašista, četničkih i ustaških ratnih zločinaca” treba uskoro otploviti u Kanadu.¹³⁰ Početkom srpnja 1949., *BL* je prenio vijest *Tanjuga* o protestima i nezadovoljstvu širokih narodnih masa, u povodu ulaska Italije u Atlantski pakt. U tekstu se navodilo ogorčenje naroda, pa čak i velikog dijela vladinih glasača, politikom talijanske vlade koja zemlju uvlači u “planove angloameričkih imperialista”. Navodi se kako su, osim masovnih omladinskih demonstracija, diljem Italije organizirane peticije protiv ulaska zemlje u Atlantski pakt koje će biti upućene parlamentu s ciljem odbijanja ratifikacije dogovora.¹³¹ Manji dio vijesti vezanih uz Italiju odnosio se na jugoslavensko-talijanski spor u vezi s Trstom.¹³² Početkom srpnja 1949. *BL* je prenio vijest kako su, nakon završetka općinskih izbora u anglo-američkoj zoni Slobodnog Teritorija Trsta, “opštinske vlasti i poslodavci počeli da sprovode svoju antiradničku politiku i da otpuštaju radnike”. Tako se izvještava o otpuštanju nekoliko stotina radnika iz različitih tršćanskih poduzeća (održavanje cesta, brodogradilišta, rafinerija), koji su ovim potezom ostali bez ikakvih sredstava za život.¹³³ O intenzitetu teritorijalnog

126 “Vijesti iz svijeta/U cijeloj Italiji je održan jednosatni opći protestni štrajk/Jačanje Demokratskog fronta izaziva paniku kod reakcije”, *BL*, god. 2, br. 16 (17. travnja 1948.), 4.

127 *Povijest (18. knjiga): Poslijeratno doba (1945.-1985.)*, gl. ur. Ivo Goldstein (Zagreb, 2008.), 94.-97.

128 Luigi Einaudi, prvi predsjednik Italije izabran od republikanskog parlamenta 11. svibnja 1948. Vidi: *Povijest (18. knjiga)*, 96.

129 “Vijesti iz svijeta”, *BL*, god. 2, br. 20 (15. svibnja 1948.), 3.

130 “Vijesti iz svijeta”, *BL*, god. 2, br. 21 (22. svibnja 1948.), 2.

131 “Vijesti iz svijeta/Demokratsko stanovništvo Italije traži da parlament odbije ratifikaciju Atlantskog pakta – Demonstracije talijanske demokratske omladine protiv Atlantskog pakta i politike vlade De Gasperia”, *BL*, god 3, br. 27 (2. srpnja 1949.), 4.

132 Na temelju ugovora o miru u Parizu od 10. veljače 1947., Jugoslavija je 15. rujna 1947. dobila područje zone B, u koje je pridodata Pula s okolicom (dotada u sastavu zone A pod savezničkom vojnom upravom), no, 20. ožujka 1948. SAD, Velika Britanija i Francuska Tripartitnom deklaracijom izjasnili su se kako žele da se Slobodni teritorij Trsta prepusti Italiji. Usprkos jugoslavenskom protivljenju, izgledi za međunarodno posredovanje u jugoslavensku korist bili su slabi, naime, 18. ožujka 1948. iz Jugoslavije su povučeni sovjetski stručnjaci, a 28. lipnja 1948. objavljena je Rezolucija Informbiroa. Vidi: Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji*, 137.

133 “Vijesti iz svijeta/Masovno otpuštanje radnika u Trstu”, *BL*, god. 3, br. 27 (2. srpnja 1949.), 4.

spora oko Trsta i napetih međunacionalnih odnosa na ovom području svjedoči i članak iz istog broja koji je upozorio o nasilnom upadu talijanskih karabinjera u prostorije Demokratskog fronta Slovenaca u Sv. Petru u Nadiži, koji su tom prilikom, uz konfiskaciju nekih predmeta, zabranili održavanje sastanaka ove organizacije zbog čega su predstavnici ove organizacije uložili protest.¹³⁴

Sjedinjene Američke Države – antipod jugoslavenskog i internacionalnog marksizma-lenjinizma

Temeljna predodžba jugoslavenskih medija o SAD-u u razdoblju 1945. – 1949. temeljila se na osnovi kako je riječ o predvodniku imperijalizma, zaštitniku ostataka fašizma, ratnom huškaču i izrabljivaču radničke klase. Štoviše, ako je percepcija SSSR-a do prve polovice 1949. na stranicama *BL*-a bila prepostavljena okvirom kako je riječ o svjetskom predvodniku “naprednih snaga”, istodobno je jednakim, ako ne i većim intenzitetom, o SAD-u sustavno izgrađivana slika arhineprijatelja. Već u prvom broju u 1948., *BL* je objavio tekst Z. Papernija o viđenju SAD-a od strane Vladimira Majakovskog iz njegove knjige “Moje otkriće Amerike”, za vrijeme njegova boravka u SAD-u tijekom 1925. Za Majakovskog, boravak u SAD-u predstavlja je “putovanje sedam godina unatrag”, koje je značilo “ponovno zapasti u strašni svijet kapitalističkog ropstva, sa kojim je Rusija raskrstila u oktobru”. Kapitalistički buržoaski svijet činio se Majakovskom “otrcan, istrošen”, a središnji među njima je bio lik Amerike, “ogromne kapitalističke tamnice”. Odlazak iz SAD-a popratio je ironičnim stihovima: “Razmahala se šakom sa bakljom američka sloboda – baba, a stražnicom sakrila tamnicu Otoka Suza.” Papernij je potonji navod komentirao: “Očima Majakovskog gledala je Sovjetska Rusija na kapitalističku Ameriku. On je bio nešto poput neslužbenog predstavnika moćne socijalističke države, mnogomilijunskog sovjetskog naroda i to mu je davalо neobičnu snagu i jasnoću gledanja.” Za Majakovskog je “prehvaljena američka sloboda” ekvivalentna slobodi ugnjetavanja i stjecanja, najnaprednija po metodama eksploracije, “carstvo sveopće prodaje”. Za njega su sve sfere američkog društva (građanska prava, osobne slobode, uloga medija, kulture, pa i dimenzije estetike i ljubavi) podređene novcu, jer se u američkom društvu sve može kupiti, a o novčanoj moći ovisi uloga i vrijednost svakog pripadnika društva, uz važeće norme rasne segregacije koju je Majakovski osobito dobro zamjetio. Podređenost novcu kreira američku unutarnju i vanjsku politiku, pri čemu Papernij povlači usporedbu s tadašnjom američkom politikom, “trumanovskom Amerikom”, koja “šalje odrede u pomoć antinarodnim vladama i daje bogatu pomoć u dolarima u zamjenu za državni suverenitet”. Papernij je zaključio kako je, pri komparaciji SSSR-a i SAD-a, “neizbjježno rađanje teme dvaju

¹³⁴ „Vijesti iz svijeta/Nasilje italijanskih karabinjera nad slovenačkim životom”, *BL*, god. 3, br. 27 (2. srpnja 1949.), 4.

svjetova – širokog, slobodnog, svjetlog svijeta socijalizma i uzanog, skučenog, tamničkog svjetiça buržoaskog društva”. Prema Majakovskom, takvo američko društvo je podvojeno, jer osim “Amerike dolara, sticanja i agresije, ‘farizejstva, kvintala i sala’ postoji i Amerika rada i borbe poštenih i iskrenih graditelja mira i slobode, vjernih drugova Sovjetskog Saveza”.¹³⁵ Ovaj tekst predstavlja uvod u antiameričku retoriku koju je *BL* protežirao sve do konca 1949., a nastavio se zanimljivom komparacijom SSSR-a i SAD-a u kulturnoj sferi, osvrtom na uloge sovjetske i američke kinematografije, koja je, ujedno, dobar primjer kritike “dekadentne zapadne kulture” s pozicije “soc-realizma”. Naime, za američku kinematografiju, koja je “tobože, prva na svijetu”, navedeno je kako, za razliku od sovjetske, nije učvršćena kao “nova sintetična umjetnost našeg doba”, kojoj su mnogo doprinijeli majstori sovjetske kinematografije. Američka kinematografija, prema autoru članka, ostala je nepromijenjena u posljednjih pedeset godina, povodeći se tek za modom i hirovima društva. Iako je američka filmska industrija vodeća u svijetu prema broju snimljenih filmova, tehničkoj opremljenosti filmskih studija, ona se svojom agresivnošću nameće filmskim platnim diljem svijeta, a ostaje prva “i što se tiče niskoće, praznine, nekorisnosti i idejne bijede u sadržajima njezinih filmova”. Kao takva, američka kinematografija u isto je vrijeme “šovinistička, pornografska, crkveno-katolička”. Prema autoru, mali pomak u američkoj kinematografiji donijeli su tek filmovi socijalne i antiratne tematike poput “Grozdova gnjeva” i “Duhanskog puta” Johna Forda, “Kruha našeg svagdašnjeg” Kinga Vidora, “Na zapadnoj fronti ništa novog” i “Ljudi i miševi” Lewisa Milestonea. Autor, shodno navedenom, zaključuje kako američka kinematografija ostaje u službi američke protukomunističke politike. U tom svjetlu treba promatrati i prodor američke kinematografije na europska kino-platna, čiji je dolazak omogućio State Department. Naravno, dolazak američkih filmova gotovo je uništilo europsku kinematografiju, no: “Takva je suština vučjih zakona kapitalizma”, jer je proizvodnja filma u Americi postala istovjetna “pečenju hljebova u pekarni”, čime se američka kinematografija, uz postojeće niske moralne standarde (razgoličivanje glumaca, propagiranje socijalno neprihvatljivog ponašanja poput alkoholizma i poticanja agresivnosti kroz tematiku umorstava), sasvim izgubila iz okvira umjetnosti. S druge strane, autor ovog priloga ističe sovjetski film kao točan opis života čovjeka, njegovih idea i uvjeta rada. Heroji su sovjetskih filmova “sovjetski ljudi, trudbenici tvornica i polja, udarnici i Stahonovci, heroji rada i rata, izvanredni rukovodioci i vojskovode, koji su izrasli iz sredine naroda, kulturni radnici koji su svojim radom proslavili našu domovinu”. Sovjetska kinematografija je, za razliku od američke, “pozvana da punim glasom otkriva istinu života, da

135 U ovom broju poseban dodatak tematice predstavlja je tekst o nekoliko stotina crnaca, američkih vojnika, koji su nakon završetka Drugog svjetskog rata ostali živjeti u Parizu, gdje su se uklopili u društvo gdje boja njihove kože nije predstavljala zaprek za uspjeh, integraciju i osobnu sreću. Članak završava konstatacijom autora kako su navedeni protagonisti materijalna bogatstva Amerika mijenjali za punu građansku slobodu koju su pronašli na drugoj strani Atlantika. Vidi: “Amerika u očima Majakovskog”, *BL*, god. 2, br. 1 (1. siječnja 1948.), 3.; “Crni ‘Bjegunci’ u Quarter Latinu”, *BL*, god. 2, br. 1 (1. siječnja 1948.), 5.

gledaoce povlači naprijed k ostvarenju najboljih idealja čovječanstva”.¹³⁶ *BL* je pozorno prenosio sve vijesti o američkim antikomunističkim djelatnostima. Jedno od takvih djelovanja bilo je i razmatranje uključivanja Francove Španjolske u *Marshallov plan*.¹³⁷ Koncem siječnja 1948. objavljen je članak koji je analizirao postojanje organizacije Ku Klux Klan. U članku je ovaj pokret prikazan ne samo kao rasistička, već i kao pljačkaška i fašistička organizacija.¹³⁸ Nakon ovog članka, uslijedio je niz sličnih tekstova. Treba reći kako je razmatranje problema rasne diskriminacije u SAD-u bilo prisutno na lokalnoj razini i u kulturnom radu. Naime, za 2. travnja 1949. kolektiv Gradskog kazališta u Slavonskom Brodu najavio je izvođenje dramske predstave “Duboko korijenje”, prema istoimenoj drami, kako se navodi, “naprednih američkih pisaca” Jamesa Gawa i Anarauda Dauseeaua, u kojoj se iznose problemi pripadnika crne rase u SAD-u.¹³⁹ Početkom srpnja 1949. *BL* je objavio kraću vijest o rasističkoj segregaciji na američkim sveučilištima, objavivši slučaj studentice Ade Fisher sa Sveučilišta u Oklahomi, koja se suočila s nizom ponižavajućih zabrana, ograničenja i restrikcija zbog svoje rasne pripadnosti, a slična vijest objavljena je i u drugoj polovici toga mjeseca.¹⁴⁰ Uzajamno nepovjerenje i narušeni diplomatski odnosi između Jugoslavije i SAD-a odrazili su se kroz brojna neriješena pitanja, među kojima je bila i američka blokada jugoslavenskog zlata. No, *BL* je navodio i neke druge primjere narušenih jugoslavensko-američkih odnosa. Sredinom travnja 1948., brodski tjednik optužio je američke vojne vlasti u Njemačkoj da otežavaju i onemogućavaju povratak jugoslavenskih državljana, u sklopu repatrijacije.¹⁴¹ Posebno izazovno pitanje za istočnoeuropske socijalističke države bila je implementacija *Marshallova plana*. Ovo pitanje opteretilo je i odnose između međunarodnih sindikalnih organizacija. Naime, u veljači 1948., Američka federacija rada obznanila je kako namjerava okupiti sindikalne organizacije 16 zemalja korisnica *Marshallova plana*, kako bi se stvorila protuteža Svjetskoj sindikalnoj organizaciji, koja je plan ocjenjivala kao “porobljivački” i štetnim za interes radničke klase. Naravno, time je Američka federacija rada, prema sudu *BL*-a, postala instrument u službi američkog imperijalizma te ujedno razbijajući jedinstva radničke klase.¹⁴² Zatim, u prenesenoj vijesti agencije *France Press* Henry Wallace, nezavisni kandidat za američke predsjedničke izbore, naveo je kako je izraziti primjer

136 “Dva svijeta u filmu”, *BL*, god. 2, br. 3 (17. siječnja 1948.), 2.-3.

137 “Vijesti iz inostranstva/Članovi američkog pretstavničkog doma nazivaju Frankovu Španiju – saveznikom S.A.D.”, *BL*, god. 2, br. 8 (21. veljače 1948.), 4.

138 “Zakukuljena reakcija Ku-Klux-Klan”, *BL*, god. 2, br. 4 (24. siječnja 1948.), 3.

139 “Pred izvedbu drame ‘Duboko korijenje’”, *BL*, god. 3, br. 14 (2. travnja 1949.), 3.

140 “Vijesti iz svijeta/Student iza mreže”, *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4.; “Vijesti iz svijeta/Avion pregazio čovjeka”, *BL*, god. 3, br. 30 (23. srpnja 1949.), 4.

141 “Vijesti iz svijeta/Američke vlasti i dalje sprečavaju repatrijaciju Jugoslavenskih građana iz zapadne Njemačke”, *BL*, god. 2, br. 15 (10. travnja 1948.), 4.

142 “Vijest iz inostranstva/Američka federacija rada finansira akciju za razbijanje Svjetske sindikalne federacije”, *BL*, god. 2, br. 8 (21. veljače 1948.), 4.

američkog upletanja i "ometanja" u Europi slučaj zadržavanja jugoslavenskog zlata. Također, Wallace je Trumanovu politiku u Europi ocijenio "diskreditiranom", dok je za *Marshallov plan* kazao kako neće suzbiti glad u Europi, već će povećati "međunarodnu zategnutost". Parola "Sve za plan europske obnove", prema Wallaceu znači "Sve za Wall Street". Ukratko, *Marshallov plan* bio je politički motiviran kako bi se najmoćniji američki bankari i financijeri još više obogatili. Američku pomoć u žitu Njemačkoj nazvao je izgradnjem vojne baze na njemačkom tlu i podizanjem vojnih kapaciteta u Ruhru, kako bi se "okružile zapadne granice SSSR-a".¹⁴³ Djelatnosti američke Radničke partije praćene su u skladu s njihovim neznatnim političkim uspjehom.¹⁴⁴ Više je pozornosti posvećeno aktivnostima sindikata te radničkim štrajkovima.¹⁴⁵ U slučaju uhićenja Louisa Saillanta, generalnog sekretara Svjetske sindikalne federacije, *BL* je prenio protestni brzovoj rumunjske *Generalne konfederacije rada* glavnom tajniku OUN-a Trygve Lieju, u kojem je uhićenje nazvano metodom "hitlerovskog režima", akcijom Trumanove vlade koja želi ugušiti radnički pokret u Americi i provokacijom prema progresivnim snagama u svijetu. Prema ocjeni ovog izvora, uhićenje predstavlja "novi dokaz da američki imperijalistički krugovi žele da razbiju Organizaciju Ujedinjenih naroda, koja predstavlja zapreku na putu njihovih agresivnih planova".¹⁴⁶ Diplomatske aktivnosti SAD-a sa zemljama Trećeg svijeta isključivo su tumačene kao imperijalističko djelovanje (napose sklapanje gospodarskih ugovora). U kratkim crticama često se naglašavao militantni intervencionizam, za što su služili događaji poput vježbi britanskih zračnih snaga na otoku Helgoland ili u slučajevima dodjeljivanja kredita za nabavu oružja zemljama koje su bile u sukobu ili su graničile s komunističkim zemljama i pokretima.¹⁴⁷ Osim naglašavanja podređenosti zapadne Europe interesima SAD-a, istovrsna paralela se povlačila i u slučaju Japana, u kontekstu američke vojne okupacije. Autor teksta S. P., ponajprije je podsjetio na forsiranje "niponizma" u fašističkom Japanu, teorije prema kojoj je Japan i japanski narod počelo ljudske civilizacije i kao takvi po svom su božanskom porijeklu, osobinama i poslanju, superiorni u odnosu na sve druge

143 "Henri Valas osuđuje vladu SAD zbog zadržavanja jugoslavenskog zlata", *BL*, god. 2, br. 9 (28. veljače 1948.), 4.

144 Tako je u veljači 1948., kandidat Radničke partije Leo Isaksson za izbor u Kongres, pobijedio u njujorškoj četvrti Bronx takmace iz Demokratske stranke, Republikanske stranke i Liberalne stranke, pri čemu su predstavnici Radničke stranke (pre)ambiciozno objavili "pobjedu nad politikom 'gospodara i mašine'". Vidi: "Vijesti iz inostranstva/Valasov kandidat pobijedio na izborima u njujorškom kvartu Bronks", *BL*, god. 2, br. 8 (21. veljače 1948.), 4.

145 Primjerice, prenesena je vijest *Reuteru* o velikim štrajkovima američkih rudara, njih čak 400 000 u dvanaest američkih država, te vijest *France Presse* kako će "presjednik Truman primijeniti protiv štrajkaša odredbe antiradničkog Taft-Hartleyevog zakona". Vidi: "Vijesti iz svijeta/U štrajku se nalazi oko 360 000 američkih rudara", *BL*, god. 2, br. 12 (20. ožujka 1948.), 3.

146 "Vijesti iz svijeta/Američke vlasti uhapsile generalnog sekretara Svjetske sindikalne federacije", *BL*, god. 2, br. 13 (27. ožujka 1948.), 3.

147 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 4 (24. siječnja 1948.), 4.; "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 20 (15. svibnja 1948.), 3.

narode i rase. Kapitulacijom Japana uvedena je američka vojna uprava na čelu s generalom Douglasom MacArthurom, koji je dobio zadaću demilitarizacije i demokratizacije japanskog društva. No, prema autoru teksta, ništa se bitnije nije izmijenilo, japanski generali – ratni zločinci nastavili su služiti pod novom zastavom, japanski krupni kapital, koji je financirao japansku agresiju, nastavio je poslovati stimuliran američkim dolarima, a i glavni simbol fašističkog i imperijalističkog Japana – car Hirohito, zadržao je prijestolje i ulogu imperatora. Tako su i glavni intelektualni krugovi, protagonisti “niponizma” nastavili sa svojim ideoološkim radom, s manjim izmjenama. Umjesto parole “Dolje bijela rasa!”, pod pokroviteljstvom Wall Streeta, preuzeta je nova parola “Dolje crveni!” te slično tome, umjesto gesla “Imperator – bog, japanski duh, svjetska hegemonija i dolje bijela rasa” preuzeto je “imperator – simbol nacije, duh demokracije, socijalna harmonija”. U novom japanskom društvu, uloga i lik generala MacArthur-a gotovo se dezirala, obožavala poput božanstva, jer je on u očima japanskog naroda uživao ulogu zaštitnika. Progresivnim idejama iz SSSR-a nije bilo mesta, kao ni sovjetskoj kinematografiji, koja je dostupna uskom krugu ljudi pod nadzorom, ali je zato američka kinematografija osvojila trećinu japanskog tržišta, s odabranim filmovima koji imaju zadaću razvijanja demokratskog duha kod japanskog naroda (“američki filmovi – kulturne poslanice demokracije”). Također, MacArthur je vršio i selekciju kulturnog djelovanja, ograničivši vanjski utjecaj na isključivo američki, pa su japanske knjižare pune “detektivskih i gangsterskih knjiga”. Socijalna i marksistička tematika u kulturnom polju strogo je cenzurirana, ali nadu daju udruženja poput Lige demokratske kulture, Društva literature novog Japana, koja se, zajedno s komunističkom partijom, bore “protiv nove fašizacije, za istinsku demokraciju i preporod Japana”, kako bi spriječili utjecaj “američkih imperijalista i ratnih huščaka”. Japan se, nakon ovoga, na stranicama *BL* još jedanput pojavljuje u vijesti o tajfunu koji ga je poharao, nakon čega je nestalo 1 400 ljudi i počinjena znatna materijalna šteta.¹⁴⁸ Antiameričko propagandno informiranje nastavilo se i početkom 1949. Tako je prenesena vijest agencije *TASS*, u kojoj se navodila zlokobna prognoza za američko gospodarstvo za predstojeću godinu. Kao glavne otežavajuće okolnosti navedeni su ogromni troškovi koje iziskuju američki program naoružanja i *Marshallov plan* te nedovoljna produktivnost grana teške industrije, od kojih neke nisu postigle razinu proizvodnje od prije 20 godina, a koju prati hiperproducacija u ostalim industrijskim granama. Dodatni uteg ukupnoj likvidnosti američkog gospodarstva predstavlja su i visoke tržišne cijene, koje su američkim tvrtkama omogućile basnoslovne zarade, dok se položaj radništva pogoršavao, uz pad cijena poljoprivrednih proizvoda. Također, dostupnost svjetskog tržišta za američke proizvode bila je umanjena aktualnim političkim stanjem: “U ovim uslovima organi poslovnih američkih krugova cinično priznaju, da je dosada samo program ratnih priprema spriječavao privredno opadanje”, zaključivši kako tek američka militariziranost i golemi rashodi

148 “U sjeni ‘Američkog samuraja’”, *BL*, god. 2, br. 18 (1. svibnja 1948.), 5.; “Vijesti iz svijeta/Tajfun u Japanu”, *BL*, god. 3, br. 30 (23. srpnja 1949.), 4

za naoružanje održavaju američko gospodarstvo. Planirani američki proračun za 1949./1950. istodobno se našao pod povećalom, jer je, prema autoru I. B., više od 53,8% predloženog proračuna bilo namijenjeno za vojne svrhe, dok su socijalno-kulturne potrebe ostavljene po strani. Autor je optužio američkog predsjednika Trumana za jačanje militarističke politike, upozorivši kako će američke vlasti biti prisiljene dodatno novčano opteretiti stanovništvo SAD-a te nanovo se zadužiti kako bi nastavile politiku "trke za naoružavanjem, politiku ekspanzije i raspirivanja rata. Prema Trumanovim riječima, pet miliona porodica u SAD-u žive u jazbinama. Mizerni program stambene izgradnje ne samo da neće smanjiti broj beskućnika, već će ga i povećati, jer, prema izjavama naprednih organizacija u SAD-u, broj kuća koje će se sagraditi, manji je od broja kuća koje se zbog starosti ruše". U ovom tekstu navodi se kako i zbog nedostatnih sredstava za javno školstvo, 6 000 000 djece u SAD-u lišeno je mogućnosti obrazovanja. Pri tome je simptomatično kako se povećavaju vojni izdaci te sredstva za djelovanje Federalnog biroa za ispitivanje antiameričke djelatnosti, dok s druge strane SSSR glavni dio proračuna troši za razvoj gospodarstva te socijalno-kultурне mjere, dok je vojni proračun umanjen. Nadalje, navodi se kako "Upravljači Amerike računaju da će pomoći policijskim metoda ugušiti nezadovoljstvo američkog naroda, zbog politike koju diktiraju monopolii", a u zaključku kako se usporedbom američkog i sovjetskog proračuna "još jednom uvjerljivo potvrđuje miroljubivi karakter politike Sovjetskog Saveza i raskrinkava američke imperialiste koji pokušavaju da, klevećući SSSR, skrenu pažnju javnosti od svojih agresivnih planova".¹⁴⁹ Sličnu retoriku može se pronaći u prenesenom tekstu moskovske *Pravde* o prikazu knjige "Istina o američkim diplomatima" Annabelle Bucar, nekadašnje zaposlenice američke ambasade u Moskvi koja je prebjegla u SSSR, a koja prikazuje Amerikance kao protusovjetske karijeriste i ratne potpaljivače, iza kojih stoje "američki kapitalistički monopolii oličeni u Wallstreetu".¹⁵⁰ U istom odjeljku, ubaćena je i vijest o nemirima u Quitu, glavnom gradu Ekvadora, koja, također, ne pošteđuje kritike američku politiku.¹⁵¹ Rasprava o ratifikaciji Sjevernoatlantskog pakta u američkom senatu opisana je kao medijska kampanja za popularizaciju ovog političko-vojnog saveza, koji "ima tobože za cilj da pomaže

149 "Privredna situacija u Americi", *BL*, god. 3, br. 3 (15. siječnja 1949.), 2.; "Nacrt novog povećanja vojnih troškova u SAD", *BL*, god. 3, br. 10 (5. ožujka 1949.), 2.

150 "Istina o američkim diplomatima", *BL*, god. 3, br. 11 (12. ožujka 1949.), 2.

151 Podsjecanjem na pakt "O zajedničkoj obrani zapadne hemisfere" koju je inicirao SAD s nekoliko latinoameričkih zemalja, autor teksta je ironično naveo kako je razbjegnjela svjetina zapalila gradsku radiopostaju, koja je emitirala montiranu vijest inspiriranu romanom Herberta Wellsa "Borba svjetova", o tome kako su se na Zemlju iskricali stanovnici Marsa, što je među stanovništvom Quita uzrokovalo stravičnu ratnu psihozu. Nerede je zaustavila ekvadorska vojska uz upotrebu sile, uz posljedicu ljudskih žrtava. Podsjetivši na izjavu američkog predstavnika na konferenciji u Rio de Janeiru Vanderberga, prema kojem "nepoznati neprijatelj može ugrožavati iz nepoznatog mesta", autor je ironično zaključio da je time ratna propaganda urodila plodom, ljudskim žrtvama grada Quita, a ne "fantastičnih stanovnika Marsa". Vidi: "Ljudi s Marsa u Ekvadoru", *BL*, god. 3, br. 11 (12. ožujka 1949.), 2.

svjetski mir".¹⁵² Brodskom čitateljstvu nastojalo se prikazati kako je američka javnost općenito nesklona antikomunističkoj politici, koju je provodila američka vlada. Američka filmska industrija se, također, uključila u antikomunističko djelovanje, ali je doživjela neuspjeh "zbog bojkota od strane naroda". Tako je *BL* prenio da je publika u Hollywoodu i Los Angelesu bojkotirala predstavljanje filma "Crvena opasnost".¹⁵³ Antiamerička retorika u ukupnom sadržaju u *BL*-u uključivala je i satirične tekstove koji su izrugivali američku antikomunističku politiku.¹⁵⁴ I uz očigledni odmak i daljnje zaoštravanje jugoslavenskog odnosa sa SSSR-om, neprijateljski diskurs *BL*-a prema SAD-u nije jenjavao. Koncem srpnja 1949., brodski tjednik javio je o teškoj gospodarskoj depresiji u američkom gradu Layrensu, država Massachusetts, gdje su brojna tekstilna poduzeća otpustila na tisuće radnika, pa su stoga, u ovom gradu od svaka tri radnika dvojica bila nezaposlena.¹⁵⁵ Kao prilog prikazivanju krajnjeg neskleta u američkom gospodarstvu može poslužiti i vijest o rekordnim isplaćenim dividendama američkih tvrtki i trustova dioničarima, 13% većih negoli godinu prije, koje su iznosile 1 493 500 000 američkih dolara.¹⁵⁶ Nasuprot ovom podatku, *BL* je u listopadu 1949. donio vijest o nikad težoj stambenoj situaciji u SAD-u, gdje milijuni Amerikanaca s nikakvim ili vrlo niskim prihodima nisu mogli iznajmiti ni najskromnije stambene prostore, zbog izrazito visokih cijena najamnina.¹⁵⁷ U stvaranju percepcije diktatorskog imidža američkih vlasti, *BL* je naveo kako su američke vlasti uvele zakon kojim nijedan znanstvenik ne može primati pomoći od Komisije za atomsku energiju, za istraživanja na području fizike, biologije i medicine, ako nema povoljno uvjerenje izdano od strane *FBI*-a,¹⁵⁸ "tj. političke američke policije", kako autor tumači. Uvjerenje je služilo kao dokaz kako znanstveni radnik ne pripada nijednoj političkoj organizaciji koja zagovara nasilno

152 "Vijesti iz svijeta/U američkom senatu počela je diskusija o Sjeveroatlantskom paktu", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4

153 "Vijesti iz svijeta/Bojkot antikomunističkih filmova u SAD", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4.

154 Među njima se ističe tekst iz sovjetskog humorističnog lista *Krokodil*, o čovjeku koji se budi nakon letargičnog sna koji je trajao šest godina te spoznaje kako je Drugi svjetski rat završen ponajviše zahvaljujući SSSR-u, protiv kojega "hladni rat" sada vodi SAD, koji se pretvorio u policijsku državu. Nakon ove spoznaje, razočarani čovjek, koji ne uspijeva dobiti posao u SAD-u zbog političke nepodobnosti, zaželi da ponovno zapadne u letargični san. Vidi: "Kada se čovjek probudi", *BL*, god. 3, br. 20 (14. svibnja 1949.), 2.

155 "Vijesti iz svijeta/Od trojice – dva nezaposlena", *BL*, god. 3, br. 30 (23. srpnja 1949.), 4.

156 "Vanjsko-političke vijesti/Rekordne dividende američkih akcionara", *BL*, god. 3, br. 33 (13. kolovoza 1949.), 4.

157 *BL* navodi kako su mnogi Amerikanci prisiljeni "da žive u strahovitim slamovima, kako se u SAD nazivaju jazbine", a prema podacima američkog senatora Douglosa, u SAD-u u više od 4 000 000 slamova živi oko 15 000 000 Amerikanaca. Gradovi s najviše slamova bili su Chicago i Atlanta, a kod stanovnika takvih naselja izraženi su visoka smrtnost i oboljenja od tuberkuloze. Vidi: "Teška stambena kriza u SAD", *BL*, god. 3, br. 41 (8. listopada 1949.), 4.

158 *FBI – Federal Bureau of Investigation* (Federalna istražna agencija Ministarstva pravosuđa SAD-a)

svrgavanje američkih vlasti.¹⁵⁹ U ovom broju, od ukupno deset vijesti objavljenih u rubrici "Vijesti iz svijeta", četiri su se odnosile na SAD, od čega su sve imale negativan sadržaj (uključujući i vijest o pojavi prirodnih nepogoda poput uragana).¹⁶⁰ Ovaj blok vijesti bio je i posljednji u 1949. *BL*, u odabiru vijesti iz SAD-a u drugoj polovici te, napose, na koncu 1949., ničime nije dao nagovijestiti kako je već tada otpočelo zatopljavanje jugoslavensko-američkih odnosa i implementacija gospodarsko-vojne suradnje, s ciljem odvraćanja realne sovjetske vojne prijetnje za rušenje Titova režima.

Velika Britanija, Francuska i druge kapitalističke zemlje

Percepcija Velike Britanije¹⁶¹ i Francuske nije odviše odudarala od ustaljene terminologije kakva je korištena u slučaju tematike SAD-a. Militantni imperijalizam, bespoštredni kapitalizam, kolonijalizam, represija "policjske države" i izrabljivanje najnižih slojeva društva bili su karakteristični pojmovi u tekstovima brodskog tjednika. Specifičnost glede ovih zemalja bila je činjenica kako su u njima od 1945. na vlasti bile stranke lijevog predznaka (socijalisti i laburisti), što nije pomoglo u umanjivanju kritičnosti, već štoviše, zbog tada aktualnog rivaliteta u borbi za prevlast među radničkim pokretima, nesklonost je bila dodatno povećana. Ipak, snažno imperijalno naslijeđe koje je još uvelike participiralo u vanjskoj i unutrašnjoj politici Velike Britanije i Francuske, kao i činjenica da je veći dio zemalja Trećeg svijeta i dalje bio kolonijalni posjed ovih dviju najvećih zapadnoeuropskih sila, doveli su u prvi plan britanski i francuski intervencionizam,

159 Članak završava komentarom: "U vremenu kada istaknuti naučnici cijelog svijeta vode plemenitu borbu da nauka bude u službi čitavog čovječanstva i njegovih miroljubivih težnji, vlada SAD pribjegla je ovakovoj jednoj mjeri kojom se nauka podređuje ostvarenju porobljivačkih snova i zamisli Volstrita". Vidi: "Vijesti iz svijeta/Nauka pod policijskom kontrolom", *BL*, god. 3, br. 42 (15. listopada 1949.), 4.

160 Vijesti su izvještavale o otkazu povjerenja većine članova Vijeća za ispitivanje antiameričke djelatnosti Johnu Woodu, predsjedniku Vijeća. Otkaz povjerenja uslijedio je nakon što je Wood pokušao prijetićeim pismom ucijeniti američka sveučilišta da mu predaju popis predavanja i stručne literature, kako bi, prema navodu *BL-a*, na lomači spalio knjige za koje bi ocijenio da se nalaze pod utjecajem marksističkih ideja. Ipak, vodeći predstavnici američkih sveučilišta suprotstavili su se ovom pokušaju iznude, usporedivši ga s nacističkim spaljivanjem nepodobne literature iz 1933. i 1934. Nadalje, prema citatu iz američkih novina *Cornet*, u SAD-u je postojala razvijena trgovina djecom. Naime, kaže se da je "utvrđeno da se iz Kanade uvozi u Sjedinjene Američke Države oko 200 djece godišnje", gdje se potom djeca prodaju. Ovu vijest dopunio je tekst o tome kako na mnogim plantažama na jugu SAD-a i dalje postoji ropstvo. Pozivajući se na list *Black Dispatches*, *BL* je iznio kraći navod svjedočenja prebjeglog radnika s jedne od ovakvih plantaža, prema čijim riječima, crnci i bijelci rade kao obični robovi, uz česte fizičke torture od strane čuvara nadglednika. Konačno, ovaj blok vijesti je završio kraćim izvješćem o uraganu koji je poharao Floridu. Vidi: "Vijesti iz svijeta/Pokušaj spaljivanja knjiga u Americi/Jedno dijete – hiljadu dolara/Roblje na američkim plantažama/Uragan na Floridi", *BL*, god. 3, br. 42 (15. listopada 1949.), 4.

161 U tekstovima *BL-a* ponajviše je korišten termin "Engleska".

koji je za cilj imao gušenje procesa dekolonizacije. Primjerice, vijest o navodnom sovjetskom neispunjavanju odluke o repatrijaciji njemačkih ratnih zarobljenika, *BL* je nazvao angloameričkom propagandom koja je završila neslavno, jer se utvrdilo kako je SSSR repatrirao većinu njemačkih ratnih zarobljenika sa svog područja, dok to nije bio slučaj u Velikoj Britaniji, Francuskoj i Belgiji. Štoviše, *BL* je prenio kako je velik broj njemačkih ratnih zarobljenika otpremljen iz Velike Britanije i Francuske u različite kolonijalne, ekspedicijске i intervencionističke vojske koje se bore protiv narodnooslobodilačkih pokreta u Indokini, Indoneziji, Grčkoj i drugim zemljama. Prema istim navodima, 25 000 Nijemaca ratovalo je u Vijetnamu, dok se 100 000 Nijemaca nalazilo u Egiptu, što potvrđuje neuspjeh propagandnog rada usmjerenog protiv SSSR-a, ali dokazuje britansku imperijalističku i intervencionističku politiku. Koncem 1949., *BL* je javio o porastu nezaposlenih u Francuskoj, kao i o okrutnim mjerama francuske kolonijalne vlasti na otoku Madagaskaru prema domicilnom stanovništvu. Prema članku, čak 3 000 domorodaca nalazilo se u zatvorima francuske uprave, a neki od njih godinama su bili utamničeni bez pokretanja sudskog postupka. U tekstu se ta represija povezuje i s gušenjem madagaskarskog pokreta za neovisnost 1947., prilikom kojega je više od 2 000 ljudi bačeno u zatvore.¹⁶² Osim imperijalističke odrednice, uz Veliku Britaniju vezana je rasistička konotacija, doduše, u manjoj mjeri negoli u slučaju SAD-a, koja se isključivo pripisivala ponašanju britanske kolonijalne uprave.¹⁶³ Oštrom kritikom popraćeni su i diplomatski ugovori, najčešće gospodarske i vojne provenijencije, koje je Velika Britanija iznudila u zemljama Trećeg svijeta, odnosno, u politički nestabilnom području Bliskog istoka.¹⁶⁴ Nadalje, britanska uloga u NATO-u prikazivana je kao asistentska, podređena američkom vodstvu, a kao takva uključivala je podizanje vojne moći, suprotno interesima svjetskog mira i radničke klase.¹⁶⁵ Treba istaknuti kako je u izgradnji protubritanskih osjećaja kod čitatelja *BL*-a trebala poslužiti i konstrukcija

162 "Istina o sudbini njemačkih ratnih zarobljenika", *BL*, god. 3, br. 12 (19. ožujka 1949.), 2.; "Vijesti iz svijeta/Porast broja nezaposlenih u Francuskoj/Sedam godina zatvora – prije suđenja", *BL*, god. 3, br. 52 (23. prosinca 1949.), 3.

163 "Vijesti iz svijeta/Nasilno raseljavanje crnaca", *BL*, god. 3, br. 52 (23. prosinca 1949.), 3.

164 Pozivajući se na list *Al Misri*, *BL* je kritizirao "porobljivački ugovor Engleske i Transjordanije", ocijenivši kako se time odnosi u ovoj regiji vraćaju na staro, odnosno, time Transjordanija postaje baza britanske vojske koja će poslužiti za "vrbovanje stranih vojnika, koje će Englezи obučavati. (...) stvarajući na taj način vojsku sličnu najammnim vojskama srednjeg vijeka". Vidi: "Vijesti iz svijeta/Ugovor s Engleskom pretvara Transjordaniju u bazu britanskih trupa", *BL*, god. 2, br. 13 (27. ožujka 1948.), 3.

165 U članku koji je opisivao stvaranje i širenje američkih vojnih baza u svim dijelovima svijeta (Grenland, Island, Velika Britanija, Portugal, Španjolska, Njemačka, Italija, Grčka, zemlje Bliskog i Srednjeg istoka, otoci Tihog oceana, Kina, Japan, Aleutski otoci u Aljaski), navodi se kako je američki strateški cilj "okruživanje zemalja demokratskog tabora". Pri tome se ističe Velika Britanija, jedno od glavnih američkih uporišta i "osnovnih čvorova prstena američkih baza, koji se stvara za buduću agresiju". Na kraju članka, autor zaključuje kako tek "Postojanje moćnog demokratskog tabora na čelu sa Sovjetskim Savezom, jačanjem njegove snage, rasta političke svijesti naroda i nacionalno-oslobodilačkog pokreta u kolonijalnim zemljama pružaju garanciju

o antijugoslavenskoj politici koju su provodile britanske okupacijske vlasti u Austriji. Sličnim tonom *BL* izvještavao je i o oslobođanju ratnih zarobljenika u Austriji, u sklopu britanske okupacijske zone. Navedeno je kako se u ovoj okupacijskoj zoni nastavlja puštanje "ratnih zločinaca" na slobodu, a čije su izručenje zatražile jugoslavenske vlasti. Autor vijesti je komentirao: "Ovo oslobođanje ratnih zločinaca uzelo je takve razmjere, da se danas u logoru Volsberg nalazi samo još 20 ratnih zločinaca, dok ih je u travnju ove godine bilo još 150", uz navod kako se imena većine puštenih nalaze na popisu međunarodne komisije za utvrđivanje ratnih zločinaca.¹⁶⁶ Antijugoslavenstvo je, ujedno, bilo jedno od zajedničkih obilježja članica Sjevernoatlantskog saveza, koje se manifestiralo kroz protivljenje jugoslavenskim teritorijalnim zahtjevima ili pak šovinističkim tretiranjem jugoslavenskih nacionalnih manjina u susjednim zemljama.¹⁶⁷ Militantna politika sila NATO-a, prema tumačenju autora tekstova, rezultirala je dalnjim gospodarskim strmoglavljanjem i udarom na socijalni standard građana, kako u Velikoj Britaniji i Francuskoj, tako i u ostalim članicama Sjevernoatlantskog saveza. Stoga i ne čudi kako su u ukupnom tematskom opusu vijesti iz Francuske i Velike Britanije prevladavale one gospodarske i socijalne tematike, uz informiranje o aktivnostima radničkih organizacija komunističke orientacije. Tijekom 1948. i 1949. neke od ovakvih vijesti ističale su i naizgled minorne pojave narušenosti gospodarskog sustava, poput nestanka određenih proizvoda sa slobodnog tržišta ili poskupljenja.¹⁶⁸ Pojava masovnih štrajkova u Francuskoj i Velikoj Britaniji, pa i u nekim zemljama Commonwealtha (Australija), bili su konstantna inspiracija autora na stranicama brodskog tjednika. Premda su štrajkovi u ovim zemljama ponajprije bili potaknuti nastojanjima za poboljšavanje položaja radnika, tekstovi u *BL*-u sugerirali su i revolucionarna stremljenja (marksističko-lenjinističkog tipa) pripadnika radničkog pokreta, zbog trajnog i nepomirljivog neprijateljstva koje su osjećali prema vlastima i društvenim uređenjima te ostalim protumarksističkim pojavama u domicilnim zemljama.¹⁶⁹ Uloga komunističkih partija bila je, prema

da će zločinački planovi pripremanja novog rata pretrpeti krah". Vidi: "Američke vojne baze", *BL*, god. 3, br. 13 (26. ožujka 1949.), 2.

166 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 23 (5. lipnja 1948.), 4.

167 Tako je navedeno kako su britanske vojne vlasti zakazale suđenje "protiv četiri slovenska omladinca i omladinke, koje odgovaraju zbog donošenja slovenske zastave na pozornicu prilikom prikazivanja komada iz partizanskog života 'Zelena vrpc'. Omladinci su osuđeni na novčanu kaznu od 100 do 200 šilinga". Vidi: "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 23 (5. lipnja 1948.), 4.

168 Primjerice, početkom kolovoza 1949., *BL* je prenio vijest o ponovnom uvođenju mjera za ograničenu potrošnju mlijeka u Velikoj Britaniji, gdje se napominje kako je ova prehrambena namirnica otprije nestala na britanskom slobodnom tržištu. Slučaj povećanja cijena stanařina u Francuskoj okarakteriziran je kao "mjera prvenstveno uperena protiv siromašnog radnog čovjeka Francuske". Vidi: "Vijesti iz svijeta/U Engleskoj se ponovo uvodi ograničenje potrošnje mlijeka/Uredba protiv siromašnog radnog čovjeka", *BL*, god. 3, br. 32 (6. kolovoza 1949.), 4.

169 Izdvaja se tekst o štrajku nekoliko stotina britanskih radnika poduzeća "Ransomsend Repair" kao protestni čin zbog odluke uprave ovog poduzeća da u radni odnos primi "Andersove fašiste", pri čemu se

ideološkom okviru shvaćanja borbe za afirmaciju radničkih prava, da predvode radničke i sindikalne organizacije. Pokušaji minoriziranja komunističke uloge u ovim slučajevima nailazili su na neizbjegnu osudu.¹⁷⁰ Ovakva praksa nije se odnosila isključivo na ponašanje vladajućih političkih elita u ovim zemljama, već i na svaki drugi pokušaj (pa i izvanstranački) organiziranja rada sindikata. Kao primjer može poslužiti vijest o ustrajnom štrajku 23 000 australskih rudara, usprkos pritiscima i prijetnjama australskih vlasti te "oportunističkom" stavu Vijeća australskih sindikata, koje je štrajkaše pozvalo na prekid štrajka. Prema *BL-u*, destruktivno djelovanje anglosaksonskih nekomunističkih sindikalnih organizacija pokazalo se i u slučaju izvještaja predsjednika Svjetske sindikalne federacije, gdje se apostrofirala nemogućnost osnivanja međunarodnih strukovnih odjeljenja, zbog "razbijačke djelatnosti" nekih američkih i britanskih sindikalnih organizacija. Prema obrazloženju autora teksta, razlog straha angloameričkih sindikalnih organizacija bila je spoznaja kako će strukovna odjeljenja "predstavljati močno oružje radničke klase u jačanju međunarodne solidarnosti trudbenika čitavog svijeta".¹⁷¹ Jedinstveni dodatak kampanji diskreditiranja britanskog političkog uređenja i političke tradicije predstavlja i sarkastični tekst koji je ironizirao neke neuobičajene sekvene iz prakse britanskog parlamentarizma.¹⁷² U profiliranju slike Francuske i Velike Britanije u tekstovima *BL-a* može se uočiti manji animozitet u izvješćima iz francuskog političkog života, u odnosu na britanski tradicionalni parlamentarizam, gdje su komunistički nastojane opcije bile marginalne po svom značaju. Razlog tome podvajaju leži u činjenici kako je u to vrijeme u Francuskoj, uz Italiju, djelovala najsnažnija i najbrojnija zapadnoeuropska komunistička partija, pa je stoga i interes *BL-a* bio veći te fokusiranjem na njihovo političko djelovanje. Informacije iz ove zemlje bile su pretpostavljene komunističkoj percepciji aktualnih društveno-političkih zbivanja, što je brodski tjednik omogućio preuzimanjem vijesti iz francuskog (pro)komunističkog tiska, u prvom redu glavnoga glasila Komunističke partije Francuske – dnevног lista *L'Humanité*. Iako je u francuskom političkom životu ljevica tradicionalno uživala veliku podršku i ugled (ponajprije, stranke

---

aludiralo na poljske emigrante, bivše vojnike i suradnike generała Władysława Andersa, koji su nakon njemačke okupacije Poljske i poslijeratne uspostave komunističke vlasti u svojoj domovini pronašli utočište i trajno prebivalište u Velikoj Britaniji. Vidi: "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 10 (6. ožujka 1948.), 4.

170 Prema prenesenoj vijesti agencije *TASS*, antikomunističke izjave britanskog premijera Clemence Attleaa pobudile su veliko nezadovoljstvo "napredne britanske javnosti", a list *Daily Worker* naveo je kako je njegova laburistička vlada imala smjelosti učiniti nešto što njihovi prethodnici konzervativci nisu ni pokušali učiniti, a to je započinjanje "bjesomučne hajke na komuniste u državnim ustanovama", koji će rezultirati pretvaranjem Velike Britanije u policijsku državu. Vidi: "Bjesomučna hajka na komuniste pretvorit će Veliku Britaniju u policijsku državu", *BL*, god. 2, br. 12 (20. ožujka 1948.), 3.

171 "Vijesti iz svijeta/U Australiji se nastavlja opći štrajk rudara/Razbijajući međunarodnog sindikalnog pokreta plaće se osnivanja strukovnih odjeljenja", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4.

172 Tekst se odnosio na raspravu u parlamentu o prekidu "uporabe svjetlosti za brže nesenje jaja kokoši nesilica". Vidi: "Vijesti iz svijeta/'Debata' u parlamentu", *BL*, god. 3, br. 30 (23. srpnja 1949.), 4.

socijalističke orientacije), a poslijeratne vlasti bile predvođene istaknutim socijalistima (Leon Blum, Vincent Auriol), francuski komunisti su, služeći se socijalnim nezadovoljstvom širokih slojeva radništva, ostali oporba na poziciji odbijanja suradnje s vladajućima. O štrajkovima koji su tih godina pogađali Francusku brodski tjednik izvještavao je u nekoliko navrata.¹⁷³ Osim kontriranja socijalistima i demokršćanima, važan aspekt komunističkog djelovanja predstavljalo je kontroliranje radničkih sindikata. Treba istaknuti kako su komunisti u razdoblju od 1946. do 1948. potvrđili dominaciju u najvećim francuskim sindikatima (industrije i rudarstva). Primjerice, u drugoj polovici veljače 1948., *BL* je prenio vijesti lista *L'Humanité* te novinske agencije *France Press* o premoćnoj pobjedi Generalne federacije rada, komunističke sindikalne organizacije, na izborima rudarskih delegata za nacionalni savez rudara.¹⁷⁴ Borbe za prevlast u sindikatima posebno je obilježio retorički revanšizam (likovanje) komunističkih medija koji su naglašavali aspekte uspjeha među radništvom, za razliku od neuspjeha sindikalnih napora vladajuće socijalističko-demokršćanske koalicije. Jedina afirmirajuća vijest vezana uz Francusku i Veliku Britaniju, prema kriteriju uredništva *BL*-a, bila je s početka rujna 1949. kada je *Radio Pariz* objavio kako je cijelokupno francusko novinstvo prenijelo izjavu Konnija Zilliacusa, nezavisnog britanskog parlamentarca – laburista, o Jugoslaviji, u kojoj je nedugo prije toga boravio. Zilliacus je naveo kako je jugoslavenski režim i uz napad Informbiroa stabilan, a njegova izjava stigla je nedugo nakon sličnog očitovanja francuskog književnika Jeana Cassoua.¹⁷⁵ Objavljanje ovakve vijesti može se dovesti u vezu s naglašavanjem međunarodne podrške Jugoslaviji, u vrijeme kada je Titov raskid sa Staljinom dosezao vrhunac. Političko-propagandni sadržaji obilježili su gotovo u potpunosti sve zastupljene vijesti iz Velike Britanije i Francuske. Gotovo nestvarno djeluje podatak kako je jedini nepolitički i ideološki neprofilirani tekst na stranicama *BL*-a bio posvećen velikoj materijalnoj šteti koju su uzrokovali požari na jugu Francuske, prilikom kojih je stradalo oko 150 ljudi.¹⁷⁶

¹⁷³ Početkom 1948. *BL* se pozvao na pariške listove *L'Humanité* i *France Nouvel*, koji su najavili masovno otpuštanje činovnika iz nacionaliziranih poduzeća, što je bio potez, komunistima nesklone, Schumanove vlade, dok je istodobno povećan broj vojnika na 800 000 ljudi, uz otpuštanje 150 000 činovnika i visoke iznose vojnih kredita za koje se Francuska zadužila. Vidi: "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 2 (10. siječnja 1948.), 4.

¹⁷⁴ Generalna federacija rada osvojila je gotovo sva predstavnička mjesta, izuzevši dva, dok su "razbijачke liste i kršćanski sindikati" doživjeli fijasko. Istdobno, dio francuskih radnika iz regije Calais, solidarizirao se sa štrajkom belgijskih radnika, prihvativši u svoje domove 500 djece belgijskih radnika-štrajkaša. Vidi: "Vijesti iz inostranstva/Veliki uspjesi francuske Generalne federacije rada/Na izborima za nacionalni savez rudara konfederacija rada je dobila većinu/Velika pobjeda Generalne konfederacije rada na izborima za organe socijalnog osiguranja u departmanu Nor/Solidarnost francuskih radnika sa belgijskim štrajkašima", *BL*, god. 2, br. 8 (21. veljače 1948.), 4.

¹⁷⁵ "Širi se istina o našoj zemlji/Zilliacusove izjave o Jugoslaviji", *BL*, god. 3, br. 37 (10. rujna 1949.), 3.

¹⁷⁶ "Vijesti iz svijeta/Pet milijardi franaka štete od požara", *BL*, god. 3, br. 42 (15. listopada 1949.), 4.

Kada je o ostalim europskim kapitalističkim zemljama riječ, vijesti iz njih bile su sporadične, uglavnom jednake socijalno-gospodarske tematike, kao i u slučaju najvećih sila zapadnog bloka. Treba reći kako je kriterij raspoloženja medija iz komunističkih zemalja prema ovim zemljama bio predodređen ocjenom njihova političkog djelovanja, kako na vanjskopolitičkom, tako i na unutrašnjem planu. Pri tome su ključni kriteriji bili odnosi ovih zemalja s dva ideološka bloka, utjecaj velesila na njihove unutrašnje prilike te tretiranje radničkih pokreta i domicilnih komunističkih stranaka. Za Austriju, jugoslavenskog susjeda i uz aktualni teritorijalni spor i njezino osamostaljenje te uvođenje kapitalističkog društvenog uređenja, naglašavalo se teško gospodarsko stanje i ropska ovisnost o velikim kapitalističkim silama. *BL* je tako naveo da tijekom 1949. u Austriji nijedan šiling nije uložen u znanstvena istraživanja, a mnoga znanstvena djela nisu se mogla tiskati zbog finansijske krize tiskarskih i izdavačkih poduzeća.¹⁷⁷ Kao primjer sustavnog američkog trgovackog protekcionizma na europskom kontinentu poslužila je i epizoda s Norveškom.¹⁷⁸ Nešto poslije, ova se zemlja našla na udaru kritike *BL*-a, kada je zaključila ugovor o ulasku u NATO. Naime, norveškim vlastima spočitavalo se da su se na taj čin odlučili usprkos sovjetskom protivljenju zbog postojanja zajedničke sovjetsko-norveške granice i ogorčenju "kod širokih masa Norveške".¹⁷⁹ Prilog o političkoj nestabilnosti u Belgiji može se ubrojiti kao dodatak na stranicama *BL*-a već protežiranom antimonorhizmu.¹⁸⁰ Otprije naglašeni antagonizmi prema nekim režimima u ondašnjoj Europi, dobivali su dodatnu potvrdu i u izyješćima o incidentima sa sportskih manifestacija.¹⁸¹

177 U članku se također navodi kako je više od 2 000 kazališnih glumaca u Austriji nezaposleno, te da zbog krize trpi i austrijska filmska industrija, čiji položaj dodatno otežava monopolistički utjecaj američke filmske industrije. Prema ovome, čak 80% filmova koji se prikazuju u Austriji otpada na američke filmove "sa pretežno kriminalnom sadržinom", dok je Austrijancima dopušteno snimiti dvanaest filmova na godinu. Navodno su Amerikanci namjerno ograničili i izvoz austrijskih filmova, npr. za svaki austrijski film koji se izveze u Zapadnu Njemačku, Austrija mora uvesti četiri zapadnonjemačka filma, "a filmska industrija u zapadnoj Njemačkoj je kao što je poznato, pod kontrolom američkog kapitala". Vijest završava podatkom o velikom broju nezaposlenih glazbenika te liječnika, koji su prisiljeni obavljati "najrazličitije poslove samo da bi se prehranili". Vidi: "Kulturni život/Težak položaj kulturnih radnika u Austriji", *BL*, god. 3, br. 37 (10. rujna 1949.), 3.

178 Norveška je prekinula trgovacki ugovor s Bizonijom (naziv anglo-američke okupacijske zone u Zapadnoj Njemačkoj), zbog obračuna vrijednosti svoje robe u funtama sterlinga, dok je robu kupljenu u Bizoniji plaćala u dolarima, zbog čega je obustavljen uvoz robe iz Bizonije u Norvešku. Vidi: "Norveška prekinula trgovinske odnose s Bizonijom", *BL*, god. 2, br. 18 (1. svibnja 1948.), 4.

179 "Norveška i Sjeverno-atlantski pakt", *BL*, god. 3, br. 15 (9 travnja 1949.), 2.

180 Članak je naveo združeni otpor belgijskih socijalista i liberala povratku kralja Leopolda III. na prijestolje, zbog čega je premijer Van Zeeland, predstavnik Kršćansko-socijalne stranke, stavio premijerski mandat na raspolažanje. Ova akcija protiv povratka kralja Leopolda bila je, ujedno, usmjerena protiv pokušaja da se njegovim povratkom ekonomski i socijalna politika Belgije orijentira "u koorporativnom" pravcu. Vidi: "Vijesti iz svijeta/Kriza Vlade u Belgiji", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4.

181 Tako je *BL* objavio vijest o ispadu španjolskih falangista prilikom nogometne utakmice između Francuske i Španjolske u Parizu, tijekom koje su gostujući navijajući "u toku čitave igre" pozdravljali "Hitlerovim pozdravom", na negodovanje i proteste domaće publike, koja je istaknula veliku zastavu republikanske

Neprijateljsko tretiranje Španjolske uključivalo je i naglašavanje potpore kapitalističkih zemalja Francovu režimu, kao što je bila afera otkrivanja velike pošiljke zlata, nepoznatog pošiljatelja, namijenjenog službenom Madridu. Vrijedi napomenuti kako je *BL* još početkom 1948. javio o postojanju oružanog otpora Francovu režimu u Španjolskoj.¹⁸²

Treći svijet – u kontekstu borbe za nacionalno i klasno oslobođenje

Vijesti iz zemalja Trećeg svijeta bile su ponajviše posvećene procesima koji su uzeli maha u novonastalim političkim uvjetima nakon završetka Drugog svjetskog rata. Medijski je afirmiran proces dekolonizacije i borbe za nacionalno oslobođenje koji je u svom temelju imao revolucionarna obilježja klasne borbe marksističko-lenjinističkog smjera. Prihvatanje pomoći od zapadnih sila u ovim procesima, sukladno već spomenutim kriterijima, bilo je jestovo kritizirano na temelju internacionalne solidarnosti narodnooslobodilačke borbe u zemljama Trećeg svijeta (u slučaju Izraela), dok je afirmativno tumačeno antikolonijalno djelovanje primarno nacionalističkih narodnooslobodilačkih pokreta (u slučaju Indonezije). Treba reći kako je *BL* u tematici zemalja Trećeg svijeta, uglavnom, prenosio izvještaje svjetskih novinskih agencija i listova poput *France Pressa*, *TASS-a*, *New Chroniclea* i *Pravde*. Početkom 1948. prednjačile su vijesti vezane uz bliskoistočno pitanje, odnosno, teritorijalno razgraničenje između Arapa i Židova u Palestini, u kontekstu osnivanja izraelske države. Pozivajući se na sovjetske izvore (informativnu agenciju *TASS*), *BL* je ocijenio kako su SAD i Velika Britanija zajednički nastojali spriječiti primjenu odluke OUN-a o povlačenju britanskih vojnih postrojbi iz Palestine, čime bi obezvrijedili odluku o ukidanju britanskog mandata nad ovim područjem.¹⁸³ *BL* je bez komentara obavijestio o početku prvog izraelsko-arapskog

Španjolske, a koja je, nedugo zatim, na zahtjev organizatora utakmice, uklonjena. Završetak utakmice obilježila je tučnjava između "frankističkih provokatora i gledalaca, koji su osudili fašističke ispadne španskih falangista". Vidi: "Vijesti iz svijeta/Ispadi španskih falangista u Parizu", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4.

182 "Vijesti iz svijeta/Tajna zlatne pošiljke Franku", *BL*, god. 3, br. 32 (6. kolovoza 1949.), 4.; "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 5 (31. siječnja 1948.), 4.

183 Ovim planom, prema *BL*-u, američka i britanska diplomacija nastojale su raspiriti daljnju mržnju između Arapa i Židova, tako što bi Britanci potaknuli Arape da napadnu Židove, dok bi Amerikanci informirali Židove o agresivnim arapskim nakanama te ih opskrbili oružjem. Također, ističe se kako u sastavu naoružanih arapskih vojnih formacija sudjeluje mnoštvo nekadašnjih pripadnika njemačke vojske, koji su se našli u britanskom zarobljeništvu, zatim poljskih vojnika generala Andersa, kao i španjolskih fašističkih legionara. Vidi: "Vijesti iz svijeta/Britanski i američki imperialisti raspiruju borbe između Arapa i Židova", *BL*, god. 2, br. 7 (14. veljače 1948.), 4. Početkom lipnja objavljena je vijest kako se u redovima arapskih vojski bore jedinice koje su i do 80% popunjene "od Nijemaca, oficira i vojnika bivšeg Romelovog afričkog korpusa". Vidi: "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 23 (5. lipnja 1948.), 4.

rata 15. svibnja 1948.¹⁸⁴ Primjetno je kako su se u idućim brojevima pojačavale simpatije *BL*-a za poziciju palestinskih Arapa, pa je tako prenesen članak iz glavnog glasila hrvatskih komunista, lista *Naprijed*, u kojemu su se opisivali s velikim simpatijama. Ujedno, arapski narod prikazan je kao žrtva britanskog kolonijalizma koji se ne libi koristiti cionizam, "reakcionarnu struju jevrejske nacionalističke buržoazije", kako bi zaštitio svoje imperijalističke interese.¹⁸⁵ Zauzimanje antiizraelskog diskursa bio je rezultat sovjetskog zaokreta u ovom konfliktu, na koji se ugledala i jugoslavenska diplomacija. Naime, stajalište Sovjetskog Saveza, po pitanju Palestine, na stranicama brodskog tjednika prikazivano je u duhu suradnje prema Povelji OUN-a.¹⁸⁶ Tematika izraelsko-arapskog sukoba bila je aktualna isključivo tijekom 1948., a nakon postignutog primirja u potpunosti iščezava.¹⁸⁷ Nakon toga uglavnom dominira tematika dekolonizacijskih procesa, uz naglašavanje agresivnog intervencionizma kolonijalnih sila na zalasku. Neke od ovakvih vijesti sadržavale su gospodarsku komponentu, poput primjerice, izvješća o štrajku sudanskih radnika ili konstatiranja kako se Indija početkom 1948. i dalje čvrsto nalazila u monopolističkim rukama inozemnih tvrtki, koje su uvelike kontrolirale indijsko gospodarstvo, usprkos činjenici što je ova zemlja godinu dana prije stekla nezavisnost. Osim gospodarske ovisnosti Indije o stranom kapitalu, naglašavale su se i druge pojave nerazvijenosti tamošnjeg društva (obrazovanje za one koji su si ga mogli priuštiti), koje su dovodile do revolta ugroženih kategorija stanovništva, poput učenika i studenata.¹⁸⁸ O političkoj nestabilnosti u tom dijelu svijeta svjedočila je i vijest o sklapanju tajnog sporazuma između Pakistana i Velike Britanije, koja je na pakistanskom području dobila pravo gradnje vojnih baza.¹⁸⁹

184 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 21 (22. svibnja 1948.), 2.

185 "Na uzdrmanim pozicijama", *BL*, god. 2, br. 10 (6. ožujka 1948.), 3.

186 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 23 (5. lipnja 1948.), 4. Treba reći kako je uloga SSSR-a u pitanju osnivanja židovske države i problema razgraničenja između Židova i Arapa u Palestini bila od presudne važnosti u događajima od 1947. do 1948. Iako je poslijeratno zauzela proarapski stav, u počecima stvaranja izraelske države i nastanka "palestinskog pitanja", službena Moskva nije se protivila ideji stvaranja židovske države. Što više, presudna je bila sovjetska pomoć mladoj izraelskoj državi u ratu 1948., kada je, po nalogu Moskve, izraelska vojska opskrbljena oružjem iz već tada komunističke Čehoslovačke, koje je pomoglo uništenju arapskih legija koje su nastojale silom dokinuti židovsku državu u Palestini. Također, sovjetski izaslanik bio je prvi koji je glasovao za priznanje izraelske države od strane organizacije OUN-a. U vanjskopolitičkom pogledu, ovo je bio i sovjetski odgovor britanskoj politici na Bliskom istoku. Sovjetsko-izraelski odnosi narušili su se tek kada je SAD postupno preuzeo mjesto glavnog saveznika Izraela, što je u Moskvi protumačeno kao pristupanje Izraela imperijalističkom bloku. Arapske legije (iz Iraka, Egipta i Transjordanije), koje su napale Izrael, bile su instrument britanskog interesa, koji je zbog obračuna židovskog i arapskog nacionalizma, uvelike izgubio utjecaj na ovom području. Vidi: Tariq Ali, *Sukob fundamentalizama: križarski ratovi, džihad i suvremenost* (Zagreb, 2010.), 162.-163.; 573.-574.

187 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 23 (5. lipnja 1948.), 4.

188 Vidi: "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 5 (31. siječnja 1948.), 4.; "Vijesti iz svijeta/Štrajk učenika u Bombaju", *BL*, god. 3, br. 28 (9. srpnja 1949.), 4.

189 "Vijesti iz svijeta", *BL*, god. 2, br. 2 (10. siječnja 1948.), 4.

Vijest je svojim sadržajem išla u prilog tezi kako su kolonijalne sile ciljano politički i gospodarski destabilizirale svoje bivše kolonije, kako bi zadržale utjecaj u ovim zemljama, ponajprije vojnom nazočnošću, što je bila bitna karakteristika njihova intervencionizma. No, ponajbolji primjer percepcije i kritičkog raspoloženja prema militarističkom intervencionizmu kolonijalnih zemalja, predstavlja slučaj Nizozemske. Povod je bila nizozemska vojna intervencija u Indoneziji koncem 1948., s ciljem uništavanja narodnooslobodilačkog pokreta koji je proklamirao samostalnost Indonezije još 1945. nakon japanske predaje. Pri tome se navodi kako je ta intervencija izazvala "ogorčenje u čitavom svijetu, među najširim masama čovečanstva. Razni buržoaski listovi SAD, Velike Britanije ma da odobravaju politiku holandske vlade, ipak su bili prisiljeni da licemjerno osude sadašnju agresivnu politiku holandske vlade u Indoneziji". U tekstu se napominje kako je samo sovjetski predstavnik u Vijeću sigurnosti OUN-a inzistirao na prekidu ratnih neprijateljstava, povlačenju nizozemskih snaga na početne položaje, kao i formiranju komisije od predstavnika zemalja članica Vijeća sigurnosti OUN-a koja bi nadzirala uspostavu mira u Indoneziji. No, prijedlog nije usvojen zbog protivljenja Francuske te jasne pronizozemske politike koju su provodili SAD i Velika Britanija. Štoviše, navodi se kako je SAD opskrbio nizozemske vojne snage bombarderima i tenkovima za operaciju u Indoneziji te se upozorava na subverzivni rad SAD-a za izazivanje razdora u indonežanskom narodnooslobodilačkom pokretu "podržavajući reakcionarne elemente indonežanske buržoazije". U prilog američkoj potpori nizozemskom napadu na Indoneziju svjedoči i izostanak reakcije (osude) američkog političkog vrha glede ovog događaja.¹⁹⁰ Južnoamerički kontinent bio je slabije zastupljen u odnosu na azijsko-afrički prostor. Osim naglašavanja političke dominacije SAD-a u ovom dijelu svijeta, ostatak informacija odnosio se na aktivizam lijevo orijentiranih pokreta, poput omladinskih organizacija u Meksiku, protuimperijalističke i radničke orijentacije.¹⁹¹

Zaključak

Analizom tekstova o međunarodnim odnosima, odnosno, vanjskopolitičke rubrike u *Brodskom listu* u razdoblju od 1947. do 1949. rekonstruiraju se važne karakteristike etatističkog i autoritarnog društva, kakvo je bilo u ondašnjoj Jugoslaviji, odnosno, precizira se uloga državnih medija u jednostranačkim uređenjima. Stoga, neizbjegjan je dojam kako je brodski tjednik, po uzoru na ostale jugoslavenske medije, nastojao izgraditi svijest kako se i na vlastitoj lokalnoj razini može postići sovjetski model revolucionarne izgradnje socijalizma. Ovakav medijski sustav podrazumijevao je isključivo jednosmjeran oblik komuniciranja. Sustav

¹⁹⁰ "Holandska agresija u Indoneziji", *BL*, god. 3, br. 2 (8. siječnja 1949.), 2.

¹⁹¹ "Vijesti iz svijeta/Napredna omladina Meksika", *BL*, god. 3, br. 26 (25. lipnja 1949.), 3.

odabira članaka i tekstova s međunarodnom tematikom dokazuje propagandno-agitacijsku namjeru u stvaranju percepcije ostatka svijeta, prema interesu vladajuće strukture, koja je medije koristila kao instrument mobilizacije i indoktrinacije građana. Pri tome su ideološka obilježja (klasna borba, izgradnja socijalizma i dr.) predstavljala kritički okvir evaluacije aktualnih događaja i međunarodnih subjekata, pri čemu se namjerno stvarala slika "dvaju svjetova" (SSSR naspram SAD-a, komunistički blok zemalja naspram kapitalističkog bloka). Posljedično, rijetke su bile vijesti koje su dolazile iz međunarodnih izvora, a koje nisu bile ideoološki pristrane. Sažetost i propagandna uokvirenost sadržaja u vijestima nisu ostavili mesta niti su predvidjeli detaljnije analize i alternativna gledišta na zastupljenu problematiku, osim ako i sami nisu bili dodatak već profiliranoj poruci teksta. Među najbitnija obilježja profiliranja vanjskopolitičkih vijesti u razdoblju od 1947. do 1949. možemo izdvojiti privrženost internacionalnim idealima marksizma-lenjinizma, koje nije izgubilo na snazi čak ni nakon raskida Titove Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom. Iduća bitna značajka bila je antizapadnjačka retorika koja je negirala sve aspekte kapitalističkog, buržoaskog svijeta. Neumjerenost i ishitrenost u osudi Zapada bila je odlika jugoslavenskih medija kojima se naglašavala ideološka ustrajnost i pravovjernost komunističke Jugoslavije, unatoč njezinu izopćenju od strane najmoćnije i najuglednije komunističke partije / države na svijetu. Prevladavajući propagandni utjecaj u zastupljenoj tematiki vijesti zasigurno dovodi u pitanje vjerodostojnost čitateljstvu ponuđenih informacija, mada, kredibilitet sadržaja u analiziranim tekstovima ne predstavlja primarni predmet interesa ovog rada, već su to oblici, sadržaj i poruke propagande unutar fizionomije tekstova. Na koncu, tekstovi vanjskopolitičke rubrike *Brodskega lista* u početnoj etapi hladnoratovskog sukoba nisu bili namijenjeni pukom informiranju, već su bili dodatak ideoškom preodgoju i indoktrinaciji čitateljstva na poziciji internacionalnog marksizma-lenjinizma, koji će, spletom okolnosti, sve više dobivati prevagu u obliku specifičnog jugoslavenskog doživljaja međunarodnih odnosa, pod utjecajem odmaka od SSSR-a i neodržive međunarodne izolacije u kojoj se Jugoslavija nakon toga našla.

SUMMARY

Mladen Barać
Brodska list and the World 1947-1949

Forms of media involvement in totalitarian social structures as in the case of Communist Yugoslavia, in particular during the first years of its existence (1945-1949), also left a distinct trace at the local level due to its comprehensive social approach and open agitational propagandist role predetermined by the propaganda system of the state. First of all it must be mentioned that the period from 1945-1949 represented the most intense period of Yugoslavia's social transformation in accordance with the Marxist ideals of its communist regime. That period of time obtained additional weight also by the reflection of international affairs of the world divided into blocs, led by world's superpowers, the USA and the Soviet Union. Under such circumstances, almost all spheres of social and public life became objects of ideological indoctrination in which the media, under full government control, became the strongest propaganda weapon of the ruling elite. In the case of the Slavonski Brod of that time the weekly paper "Brodska list", initiated in 1947, was the only media in town and wider surroundings and took its place in the indoctrination system of citizens. "Brodska list", following the example of other Yugoslav media, strove to build awareness that it was possible to achieve the Soviet model of revolutionary socialist development at the local level as well. Such a media system implied strict one-way communication. The system of selected articles and texts with international topics in this newspaper evinced a propagandistic and agitational intention to form the perception of the rest of the world in the interests of the ruling structure. Ideological characteristics (class conflict, forming of socialism and so on) represented the critical framework for evaluating current events and international entities, in which an image of "two worlds" was deliberately created (USSR against the USA, the communist bloc countries against the capitalist bloc). Consequently, news that was not ideologically one-sided was rare. From among the most important characteristics of the profiling of foreign affairs news during the period 1947-1949, the affinity for international Marxism and Leninism ideals deserves prominence, and was not less important even after Tito's Yugoslavia broke with the Soviet Union. The next significant characteristic was the anti-Western rhetoric negating all aspects of the capitalist, bourgeois world. Immoderation and unverified allegations against the West, emphasis on the ideological constancy and orthodoxy of Communist Yugoslavia, were characteristics of Yugoslav media. Finally, the aim of texts of the foreign affairs column of "Brodska list" during the initial stage of the cold war conflict was not to simply provide information, but to supplement the ideological pre-education and indoctrination of the readers from the standpoint of international Marxism and Leninism, which by force of circumstances became preponderant in the form of a specific Yugoslav experience of international circumstances influenced by the detachment from the USSR and the untenable international isolation in which Yugoslavia found itself afterwards.

Key words: *Brodska list*, media, Cold War, foreign policy, propaganda, socialism, capitalism